

M.O.

mededelingen opbouwwerk

in dit nummer

- * De eerste fase van het project Werk en Welzijn is voorbij, over de voorwaarden m.b.t. de tweede fase wordt nog onderhandeld, zie de column op pag. 3 en opinie op pag. 10
- * Opbouwwerkondersteuning voor patiënteninitiatieven in Eindhoven pag. 6
- * Buurteconomie en belangenstrijd van uitkeringsgerechtigden - conferentie in Wooncollectief Purmerend: een uitwisseling en botsing van culturen, opvattingen en praktijken pag. 13
- * Minderheden/meerderheid en het achterstandsgebiedenbeleid; een schets van knelpunten en perspectieven pag. 15
- * Extra katern in M.O. over enkele dilemma's in de democratie; een vertaling van een artikel van Peter Graf Kielmansegg uit de Frankfurter Allgemeine Zeitung en een reactie van Wolfgang Beck pag. 19
- * Van actievoerder naar makelaar? De resultaten van een NIMO-enquete pag. 32
- * Verslag van een conferentie over nieuwe en informatietechnologie in de volwassenen-educatie pag. 36
- * Inhoudsopgave M.O. 1985 pag. 41

pag.

3. Eerste fase werk en welzijn voorbij
4. Subsidie voor bewonersorganisaties
4. Sociale veiligheid een basisvoorziening
6. Opbouwwerkondersteuning voor patiënten-initiatieven in Eindhoven
8. Gif in je buurt
8. Studiedagen opbouwwerk en stadsvernieuwing
10. Werk en welzijn: Tweede Kamer moet De Koning de oren wassen
12. Conferentie in wooncollectief Purmerend: Buurteconomie en belangenstrijd van uitkeringsgerechtigden
14. Project Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkeling: Budget voor vooronderzoek gehalveerd?
14. WVC-begroting 1986: Ontwikkelingsstructuur Onderwijsvoorrangsbeleid inruilen voor bejaardenwerk?
15. Minderheden/Meerderheid en het achterstandsgebiedenbeleid
18. Extra katern over enkele dilemma's in de democratie
19. Over het wezen en de waarde van de representatieve democratie
26. Reactie van Wolfgang Beck op het artikel over de representatieve democratie
29. Balans van de inspraak
29. Rectificatie
30. Rechtsvorm op maat
30. Ouderparticipatie
31. Migrantenwerk: Een verzamelnaam voor een vak apart?
31. Bulletin Landelijk Bureau Racismebestrijding
31. Regels en procedures bij verbouw
32. Van actievoerder naar makelaar?
37. Conferentie over nieuwe en informatie-technologie in de volwassenen-educatie
40. Gemeentelijk verbouwbeleid, een strategie voor de toekomst
40. Studiereizen voor begeleiders van buitenlandse jongeren
41. Inhoudsopgave MO 1985

EERSTE FASE WERK EN WELZIJN VOORBIJ

L.S.,

Sinds februari 1982 ben ik vrijgestelde in het project Werk en Welzijn. Al heel lang had ik de wens om in een organisatie te werken met en voor andere mensen. Voor 1982 kon ik niet in zo'n organisatie stappen. Ik kon niet een dag loon inleveren, omdat het leven al duur is. Door het project Werk en Welzijn kan ik dat werk nu wel doen.

In het bedrijf zit ik in de ploegdienst. Dat is een sleur en ik vind het heel zwaar. Werk en Welzijn breekt de sleur. Het is leuk om één dag iets heel anders te doen. Daardoor heb ik meer energie voor mijn werk in het bedrijf. Verder ben ik door Werk en Welzijn oudere mensen beter gaan begrijpen. Ik ben gevoeliger geworden voor wat oudere mensen willen. Daar heb ik in het bedrijf ook wat aan, omdat ik m'n mond beter durf opendoen.

Werk en Welzijn is voor mij heel belangrijk, want dat is het werk dat ik zou willen doen!
Werk en Welzijn is daarvoor mijn enige mogelijkheid.

Hoogachtend,

J.J. Koopmans

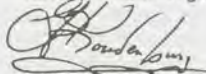
J.J. Koopmans.

Twee brieven van vrijgestelden in het kader van het Friese project Werk en Welzijn, ontleend aan de publikatie "Werk en Welzijn dus". De eerste fase van het project, waaraan met veel enthousiasme is deelgenomen door werkgevers, werknemers en maatschappelijke organisaties, is op 1 januari jl. beëindigd. Over de voorwaarden m.b.t. de tweede fase wordt nog onderhandeld (zie elders in deze M.O.)

Aan de medewerkers van het projectbureau van de Stichting Werk & Welzijn

Zoals U weet, ben ik vanaf 1 januari 1984 vrijgesteld ten behoeve van vrijwilligerswerkzaamheden; in mijn geval is dat het verzorgen van illustraties voor onderhand 12 verschillende Leeuwarder wijkorganisaties. Het werk dat ik op elke vrijdag van de week doe, geeft me erg veel voldoening, en aan reacties uit de wijken merk ik, dat de mensen daar ook waardering kunnen opbrengen voor mijn werk. De behoefte aan illustraties, affiches e.d. blijkt in de wijken groot te zijn. De opdrachten aan mij lopen erg uiteen; de afwisseling is groot; en ik kan mezelf o.a. via de wijkkranten en krantenartikelen aardig op de hoogte houden van het wel en wee in de wijk. Ik heb mijn dagelijks werk natuurlijk ook in Leeuwarden en voel me, door dit vrijwilligerswerk, nog meer betrokken bij de stad zelf. Ook het feit, dat, mee doordat ik een dag voor de wijken bezig ben, er een plaats bij het Kadaster ingeruimd kan worden voor een werkloze, spreekt mij erg aan. Ook biedt deze dag een welkome afwisseling met het werk dat ik (overigens óók met plezier) de andere 4 dagen bij het Kadaster verricht. Ik zou het vreselijk jammer vinden dat ik, als straks de experimentele periode is afgelopen, op zou moeten houden met de activiteiten, die ik dan 2 jaar lang met zoveel plezier gedaan heb.

Met vriendelijke groeten,

Gerrit Koudenburg.

SUBSIDIE VOOR BEWONERSORGANISATIES

Op 1 januari jl. is een nieuwe subsidieregeling in werking getreden die bedoeld is voor organisaties van bewoners op gemeentelijk niveau. Gemeenten krijgen van het Rijk extra geld om activiteiten van bewonersorganisaties financieel te ondersteunen.

De nieuwe geldstroom is een van de maatregelen op basis van de nota "Woonconsument en Volkshuisvesting". In februari 1986 zal de Tweede Kamer deze nota bespreken, maar dit onderdeel wordt alvast uitgevoerd. Het totale bedrag dat over alle gemeenten verdeeld gaat worden, is 8 miljoen gulden. De gemeenten kunnen zelf beslissen over de toekenning van het geld, maar zijn daarbij wel gebonden aan regels van het rijk. De gelden mogen door gemeenten alleen worden gebruikt voor vergoeding van de kosten van activiteiten van bewoners en woningzoekenden en hun organisaties. Opbouwwerkinstellingen/bewonersorganisaties kunnen aanspraak maken op vergoeding van kosten. De gelden mogen niet worden gebruikt voor kosten die de gemeente zelf maakt en bijv. ook niet worden besteed aan woningcorporaties. De gemeente is verder vrij in de toekenning van de subsidie.

Kritiek

De Landelijke Woonconsumentenorganisaties LOBH, NVH en LOS hebben al aangegeven dat, zeker in vergelijking met de grote hoeveelheden geld die bijvoorbeeld woningcorporaties krijgen, er veel te weinig geld beschikbaar komt voor een goed woonconsumentenbeleid in alle gemeenten. Zeker in kleinere gemeenten gaat het om zeer geringe bedragen. Bovendien vinden zij dat bewoners en woningzoekenden meer zeggenschap moeten hebben over de besteding van deze gelden.

Over hoe de nieuwe subsidieregeling er uit ziet, hebben NVH, LOBH en LOS een brochure uitgebracht. In deze brochure wordt aangegeven hoe de regeling precies in elkaar zit, hoeveel geld de verschillende gemeenten krijgen, wat de voorwaarden zijn waaraan gemeenten zich te houden hebben, waarvoor je subsidie kunt aanvragen en vooral waarop je moet letten wanneer je bij de gemeente een subsidieverzoek wilt indienen.

De brochure is te bestellen bij het
LOS, tel. 072-117137, LOBH, tel. 020-
223505 en het NVH, tel. 05910-14144.

SOCIALE VEILIGHEID EEN BASISVOORZIENING!

Maakt de gelegenheid de dader? is de titel van een verkennende studie over de kwaliteit van de openbare ruimten in de stad en de sociale veiligheid, die onlangs werd gepubliceerd door de Rijksplanologische Dienst (Ministerie V.R.O.M.). Het ruimtelijk aspect van de toename van onveiligheid en gevoelens van onveiligheid met name in de stad wordt in deze notitie geanalyseerd en er worden maatregelen voorgesteld voor inrichting of herinrichting van de "onbebouwde openbare ruimte" ter verhoging van de sociale veiligheid.

Opvallend is de toegenomen aandacht voor veiligheid op straat en preventie van kleine criminaliteit. Eind november jl. kondigden de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken via een circulaire naar de gemeenten (nr. 85/124 B21 d.d. 26 november 1985) het beleid + financiële bijdragen voor lokale (proef)projecten ter preventie van kleine criminaliteit

aan. (Dit vormt een onderdeel van het beleidsplan Samenleving en criminaliteit). "Om te komen tot een effectief beleid voor preventie van kleine criminaliteit zullen andere benaderingen dan tot nu toe gevolgd moeten worden. Tegen deze achtergrond wordt voor preventie en bestrijding van kleine criminaliteit meer verwacht van een beleid, dat niet primair berust op een politie en strafrechtelijke aanpak" (pag. 2 van de circulaire). Het beleid omvat drie hoofdlijnen, te weten:

1. Versterken van de binding van de opgroeiende generatie met de maatschappij.
2. Het ontwikkelen van een bebouwde omgeving, die qua planologische en bouwtechnische kenmerken zo min mogelijk gelegenheid biedt tot het plegen van delicten.
3. Het intensiveren van functioneel toezicht door functionarissen met een bredere dienstverlenende taak (conducteurs, jongerenwerkers, sporttrainers, e.d.).

Op gemeentelijk niveau dient het preventiebeleid gestalte te krijgen bij voorkeur middels een geïntegreerd actieplan voor criminaliteitsbestrijding.

Het rijk heeft een fonds ingesteld van f. 45 miljoen over 1986 t/m 1990, resp. 5, 10, 15, 10, 5 miljoen jaarlijks, waarop gemeenten een beroep kunnen doen voor met name de aanloopkosten van "veelbelovende" projecten, bijv. op het gebied van stadsontwikkeling, bouwtechnische beveiliging, jongerenwerk, (voortgezet) onderwijs, detailhandel, verkeer, stalling van fietsen, etc.

Criteria waaraan een project moet voldoen zijn o.m. dat het een bijdrage moet leveren aan de verwezenlijking van één of meer hoofdlijnen van het beleid, en dat er "gebruik gemaakt" kan worden van de functies en activiteiten van maatschappelijke organisaties. Eveneens moet het project ondersteund worden door het lokale driehoeksoverleg van burgemeester, politie en openbaar ministerie (dit moet uit de aanvraag blijken). (Proef)projectvoorstellen kunnen via een bij de circulaire gevoegd formulier worden ingediend door lokale overheden en maatschappelijke organisaties. Inzending voor 1 maart 1986 om in aanmerking te komen voor de selectie van projecten voor 1986, die door de werkgroep projecten van de Stuurgroep bestuurlijke preventie van criminaliteit zal worden gemaakt.

Sociale veiligheid en opbouwwerk

Veiligheid en gevoelens van onveiligheid spelen vaak ook een belangrijke rol bij activiteiten en initiatieven van bewonersgroepen/-organisaties. Het Platform Opbouwwerk heeft de indruk dat sociale (on)veiligheid ook binnen het opbouwwerk steeds meer aandacht krijgt en wil nagaan of er behoefte bestaat aan een studiedag over dit onderwerp. Belangstellenden wordt verzocht contact op te nemen met Dorine Winkels, tel.070-521354. Ook voorbeelden van "projecten" of aanpakken rond deze problematiek zijn welkom!

- "Maakt de gelegenheid de dader" is verkrijgbaar bij Distributiecentrum Overheidspublicaties te Den Haag, tel. 070-789527.
- "Beleidsplan Samenleving en Criminaliteit" d.d. 22 mei 1985 is verkrijgbaar bij de Staatsuitgeverij, tel. 070-789575.
- Circulaire nr. 85/124B21 d.d. 26/11/85 "Beleidsplan samenleving en criminaliteit; financiële bijdragen voor lokale (proef)projecten ter preventie van kleine criminaliteit", is verkrijgbaar bij de gemeente of bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken (tel. 070-717911); Inlichtingen bij Mr. R.A.A. de Vries, Ministerie van Justitie, doorkiesnummer 070-706867.

OPBOUWERKONDERSTEUNING VOOR PATIENTEN-INITIATIEVEN IN EINDHOVEN

Sedert enkele jaren is het opbouwwerk in Eindhoven betrokken bij de ondersteuning van wijkgerichte patiënten-organisaties. De ervaring in Eindhoven is dat dergelijke groepen meestal niet op eigen kracht van de grond komen. Zelfs niet als dat met opbouwwerk-ondersteuning geschiedt. Op dit moment functioneren er vier patiëntengroepen of -verenigingen, die allen met steun van het opbouwwerk gestart zijn. Twee daarvan krijgen nu nog ondersteuning.

Ook biedt de Stichting Opbouwwerk Eindhoven steun aan een initiatief om een regionaal patiënten-/consumentenplatform op te richten. Alvorens hierop wat uitgebreider wordt ingegaan, eerst iets over de plaats van patiënten-initiatieven in relatie tot andere probleemvelden waarop de SOE zich richt.

Specifieke deskundigheid

De prioriteiten van de Stichting Opbouwwerk Eindhoven liggen bij stadsvernieuwing, minderheden en jongeren. De aandacht voor patiëntengroepen is versnipperd. Desalniettemin wordt geprobeerd om de ondersteuning van patiënteninitiatieven zoveel mogelijk bij één werker onder te brengen, zodat deze zich de gewenste specifieke deskundigheid eigen kan maken. Die deskundigheid verdient de grootste aandacht.

Wim Blok merkt in zijn nota "Opbouwwerk en gezondheidszorg" terecht op dat het enige tijd zal duren vooraleer het opbouwwerk zodanig met de gezondheidszorg bekend is, dat zij optimaal kan functioneren. Opbouwwerk is een procesdeskundigheid en kan dus evengoed in de gezondheidszorg worden toegepast als op het terrein van de volkshuisvesting. Maar wellicht is het in de gezondheidszorg moeilijker omdat er sprake is van een ingewikkelde structuur en van sterke, gevestigde machtsposities. Als opbouwwerkinstelling kun je ervoor kiezen je de specifieke deskundigheid eigen te maken of het terrein over te laten aan andere ondersteuners. De Stichting Opbouwwerk Eindhoven heeft gekozen voor het eerste.

Voor het oprichten van een regionaal patiëntenplatform zijn Den Bussel en het G.I.M.D. ingeschakeld, provinciale ondersteuningsinstituten op het gebied van sociaal-cultureel werk en maatschappelijke dienstverlening. Dat heeft niet zozeer te maken met een methodische keuze, maar met het feit dat het bij het platform om een regionaal initiatief gaat en met capaciteitsproblemen van onze instelling.

Nog geen actieve opstelling

De SOE komt momenteel nog niet verder dan het ondersteunen van patiënten-initiatieven die zich bij haar melden. Zij komt nog niet toe aan een actieve opstelling, gericht op het ontwikkelen van patiënten-initiatieven in buurten en wijken waar die nog afwezig zijn.

De achterban van patiëntengroepen is veelal klein. Hoewel er voor de bevolking wel degelijk een belang in het geding is: de verbetering van de positie van de patiënt/gebruiker binnen de gezondheidszorg, wordt dit belang indirecter ervaren dan het belang van het woon- en leefmilieu. Het opbouwwerk verplicht groepen waarmee zij werkt om een achterban te vertegenwoordigen en een opbouwwerker wordt door zijn collega's en zijn bestuur dan ook regelmatig aan de tand gevoeld over hoe het met de achterban zit van een patiëntenbelangengroep. Dat resulteert er in dat eerder gekozen wordt voor bijv. een bewonersgroep met een grote achterban dan voor een patiëntengroep met een kleine achterban. Op zich is dit niet helemaal terecht: het belang van de patiëntenbelangengroepen is nog volop in ontwikkeling. Van het opbouwwerk vereist dit een flexibele opstelling in de richting van deze initiatieven.

Eindhoven e.o. proefgebied WVG

De regio Eindhoven/Kempenland is één van de drie proefgebieden in Nederland waar de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg integraal ingevoerd wordt. Op het ogenblik wordt een algemene maatregel van bestuur voorbereid die de concrete invoering moet gaan regelen. Dit betekent dat de (samenwerkende) gemeenten verantwoordelijkheden krijgen in de planning van gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening in hun gebied. Deze ontwikkelingen vormden voor een viertal patiëntengroeperingen, die zich op wijkniveau richten op de eerstelijns-hulpverlening, aanleiding om zich te bezinnen op de vraag of zij zich actief met deze ontwikkeling moeten gaan bezig houden. Regionale gezondheidszorgplanning en invloed hierop proberen te krijgen vanuit de gebruiker is belangrijk, maar voor een patiëntengroep of -vereniging alleen dan de moeite waard wanneer het over herkenbare belangen in de eigen wijk gaat.

De aanbeveling uit deze bezinning was om een aantal grote gebruikersorganisaties te benaderen of zij een samenwerkingsverband van patiënten-/consumentenorganisaties zinvol vonden om vandaaruit de inbreng van gebruikers te organiseren in de regionale gezondheidszorgplanning.

Platform van patiënten-/consumentenorganisaties

In 1984 is met steun van het opbouwwerk een initiatiefgroep gestart, die onder de patiëntenorganisaties de vraag naar een dergelijk samenwerkingsverband heeft gepeld. Op basis daarvan is een concept-beleidsnota opgesteld besproken met vertegenwoordigers van een groot aantal organisaties. In januari 1985 is een definitieve nota opgesteld op basis waarvan organisaties zich bij het platform hebben aangesloten.

In mei 1985 is het platform opgericht en is een bestuur gevormd. Op het ogenblik staat een voorstel voor een werkstructuur voor het platform ter discussie. Net afgerond is een cyclus van drie voorlichtingsavonden over de integrale invoering van de WVG en de positie van patiënten-/consumentenorganisaties.

De achterban van het platform vormt een heel uiteenlopende groep organisaties: algemene patiëntenverenigingen, gehandicaptenorganisaties, categoriale patiëntenverenigingen en ouderenorganisaties, ouderverenigingen in zwakzinnigenzorg, cliëntenbond etc. Veel patiëntenorganisaties willen een samenwerkingsverband vooral om ervaringen uit te wisselen, op een effectieve manier aan informatie te komen en zo mogelijk tot bundeling van krachten te komen op het gebied van belangenbehartiging.

Er is voor gekozen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande vormen van samenwerking tussen patiëntenorganisaties, bijv. een regionaal overleg van gehandicaptenorganisaties of een regionaal overleg van ouderenorganisaties en hiervan te profiteren.

Vóórdat het platform feitelijk start, wil men eerst rond zijn met de organisatie. Gelet ook op het gebrek aan menskracht, is het zaak om een goed georganiseerde achterban te ontwikkelen en een actief kader binnen het platform te vormen.

Haast is overigens wel geboden, omdat medio 1986 duidelijk zal worden hoe lokaal en regionaal de adviesstructuur voor de gezondheidszorgplanning eruit komt te zien. Geijverd is voor erkenning van de positie van gebruikersvertegenwoordigers en toekenning van subsidies om deze positie waar te kunnen maken. Deze plaats zal in de invoeringsgebieden ingeruimd worden voor gebruikers, maar de vraag is nog of de gemeenten het platform voldoende faciliteiten zullen bieden om de inbreng van gebruikers waar te maken.

GIF IN JE BUURT

Bij gif in de buurt denken we aan de grote gifwijken, verontruste bewoners, bodemsanering, leegstaande woningen, verpaupering.

Maar wat te denken van: een kleine fabriek of bedrijf die al jarenlang afval in sloot of goot laat lopen en zwarte rook de wijk in stoot, de onkruidbestrijding op het speelterrein, de grond die de wijk ingereden wordt voor het ophogen van de straten, tuinen en bouwterreinen?

Beleken is dat ook dat niet altijd zuivere koffie is.

Juist omdat gif zo onzichtbaar, ongrijpbaar is, is de invloed op bewoners en woonomgeving niet eenvoudig vast te stellen. Maar dat het invloed heeft, daar bestaat geen twijfel over.

Het is moeilijk de aard en de mate van verontreiniging vast te stellen en op korte termijn resultaten te behalen. Het opbouwwerk en bewonersgroepen komen voor tal van vragen te staan als ze tegen dergelijke milieuvervuiling aan de slag gaan. In de hinderwet en andere milieuwetten, de stadsvernieuwing, bestemmingsplannen, liggen ingangen hiervoor.

Op de studiedag "Gif in je buurt", die op 28 februari plaatsvindt te Rotterdam, zullen signalen van milieuvervuiling door opbouwwerk(st)ers en/of buurtbewoners worden gegeven en geanalyseerd en worden mogelijkheden van aanpak besproken.

Vanuit vier invalshoeken zullen praktijkvoorbeelden worden becommentarieerd:

- technische milieu-inhoudelijke kant (Dymph Hoffmans, Centrum Milieubeheer ZH)
- toegepaste juridische kant (Aart Dekker, opbouwwerker Geuzenveld Amsterdam)
- bestuurlijke kant (Leo van de Brandt, vereniging Aktiekomitee Vervuiling Merwedepolder te Dordrecht)
- sociaal-psychologische en organisatorische kant (Moniek Mol, Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland).

De deelnemers ontvangen de studiemap "het on-zichtbare werk". Deze map kan ook los worden besteld. De kosten voor de studiedag bedragen f 25,— p.p. Dit bedrag kan worden overgemaakt op girorekening nr. 42.82.899 t.n.v. St. OKSAR, Rotterdam, onder vermelding van: Gif in je buurt.

Aanmelding schriftelijk of telefonisch bij het Werkcentrum Opbouwwerk ZH, Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443.

STUDIEDAGEN OPBOUWWERK EN STADSVERNIEUWING

In samenwerking met het LOBH wil het Platform Opbouwwerk een viertal studiedagen organiseren rond vraagstukken die in toenemende mate van belang zijn voor het opbouwwerk, dat op enigerlei wijze met stadsvernieuwing of vernieuwing van de gebouwde omgeving betrokken is. Deze studiedagen zijn een inhoudelijke voortzetting van een in 1985 georganiseerde studiedag over nieuwe beleidsregimes binnen de stadsvernieuwing.

De eerste dag, te organiseren eind februari, zal gewijd zijn aan de concrete invulling van zelfbeheer, uitgewerkt naar de mate waarin het bij stadsvernieuwingsgroepen aansluit.

Is er sprake geweest van een vorm van stadsvernieuwing dan heeft zelfbeheer eerder het karakter van buurtbeheer, om te voorkomen dat nog eens een zo ingrijpende, grootschalige ingreep nodig is.

Is er nog niet eerder sprake geweest van een grootschalige ingreep, danwel is deze aan de gang, dan heeft zelfbeheer vooral een betekenis in het gezamenlijk - betaalbare - oplossingen vinden voor wensen ten aanzien van (gebreken in) de woonomgeving.

Op de studiedag zullen verschillende aspecten van zelfbeheer uitgebreid aan de orde komen, mede aan de hand van tevoren toegestuurde documentatie. Verder is het de bedoeling zelfbeheer aan de orde te stellen aan de hand van concrete projecten.

Het thema van de tweede studiedag, te organiseren in maart, wordt gevormd door verbouwpanden.

Het (her)benutten van (grote) leegstaande panden, vaak op zeer aantrekkelijke locaties gelegen, vergt een geheel eigen werkwijze en benadering. De LOBH heeft aan de verbouwpanden de nodige aandacht en studie gewijd. Van deze expertise zal gebruik worden gemaakt op de studiedag. Verbouw als maatwerk, passend bij de behoeften van toekomstige bewoners en gegeven de mogelijkheden van het pand, vergt dat aandacht wordt geschonken aan de methodiek, organisatievormen en procedures en aan relaties tussen het groepsproces en mogelijke beheersvormen. Een en ander vooral gericht op vaardigheden om te kunnen benoemen in welke fase je aangeland bent.

Het derde vraagstuk, aan de orde te stellen in april, betreft vormen van zelfwerkzaamheid. Eerste ingang is de zelfwerkzaamheid als organisatie- en financieringsvraagstuk, om gezamenlijk oplossingen te zoeken of voorzieningen te treffen voor gebreken in de woning of woonomgeving.

Op verschillende fronten is druk geëxperimenteerd met vormen van zelfwerkzaamheid; daadwerkelijk gestimuleerd en ondersteund, danwel in het per contract regelen van zelf aan te brengen voorzieningen.

Het feit dat ook na renovatie nog zeer veel aan de woning vertimmerd wordt, zou kunnen wijzen op een niet goed functionerende inspraakprocedure; in ieder geval van belang om aandacht aan te schenken.

Tot slot is de vierde dag in mei geheel gewijd aan de problematiek van de na-oorlogse nieuwbouwwijken. Hoofdthema is het fysieke en sociale verval van veel na-oorlogse wijken, onder andere symptomatisch naar voren komend in vandalisme, gevoelens van onveiligheid en tegenstellingen tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Vraagstelling is wat het opbouwwerk en bewonersorganisaties kunnen doen om dit proces van verval te keren. Is het bijvoorbeeld mogelijk om, vanuit gesignaleerde samenhangen, enige originele oplossingsroutes te formuleren?

Op deze dag zal, waar mogelijk, zowel van inzichten en ideeën van de eerste drie dagen gebruik gemaakt worden als van relevante beleidsontwikkelingen, zoals die rond het PCG-beleid.

Gēïnteresseerden kunnen zich voor de studiedagen, in elk denkbare combinatie, opgeven bij het Platform Opbouwwerk, Jur de Haan. De dagen vinden plaats op respectievelijk 28 februari, 28 maart, 25 april en 23 mei.

Na aanmelding krijgen de deelnemers de documentatie en het programma toegestuurd. De kosten bedragen f 35,- per persoon per studiedag, inclusief lunch etc. Korting is mogelijk bij het volgen van meer studiedagen.

WERK EN WELZIJN:**TWEDE KAMER MOET DE KONING DE OREN WASSEN**

Het succesvolle Friese experiment in de herverdeling en herwaardering van betaalde loonarbeid en het verrichten van maatschappelijk nuttige taken zit met zestien initiatief-organisaties elders in het land nog steeds in afwachting van definitieve helderheid over de voorwaarden waaronder men komend jaar in de slag kan.

Een positieve (in opdracht van de Ministers gemaakte) wetenschappelijke evaluatie; uitdrukkelijke adhesie van de besturen van FNV en CNV; een schrijven van vijf Colleges van GS en een veelheid van Gemeentebesturen; veel positieve publiciteit en schriftelijke aandrang bij Minister en Kamer; een door de vaste Commissie voor SoZaWe en WVC belegde hoorzitting, alsook een tweetal mondelinge overleggen van die Commissies met de Ministers, alsmede een (inmiddels afgestemd) amendement van PvdA en D'66, hebben nog steeds niet "gebaard" wat nodig is: heldere en werkbare voorwaarden waaronder in 1986 op een breder front Werk en Welzijnprojecten kunnen worden uitgevoerd.

Terwijl het Australische Ministerie van Sociale Zaken schriftelijk meedeelt, dat op een aldaar gehouden Internationaal Werkgelegenheidscongres het algemene gevoelen was, dat een aanpak als Werk en Welzijn een idee is "whose time has arrived" en vervolgt: "we congratulate the Dutch people with this imaginative approach of a world wide problem", eindigde Minister De Koning het laatst gehouden mondeling overleg met de Tweede Kamer met de opmerking dat hij de doelstellingen van Werk en Welzijn de moeite waard vindt, maar dat die doelstellingen door "werken met behoud van uitkering eerder en eenvoudiger kunnen worden bereikt". Een opmerking die - uitdrukkelijk gedocumenteerd én bewezen - niet alleen volstrekt onwaar maar bovenal volstrekt ongepast moet worden geacht.

Om het nog maar eens heel kort samen te vatten: Werk en Welzijn biedt werkenden in (saaie, zware) laaggehonoreerde functies de mogelijkheid om 1 a 2 dagen per week met behoud van loon en rechten te worden vrijgesteld t.b.v. door henzelf geambieerde maatschappelijke taken. Daardoor ontstaan vacatures waarin laaggeschoolde, langdurig werklozen normaal kunnen worden aangesteld. En met terugploeg-effecten in het achterhoofd ontstaan op deze wijze én meer banen voor wie anders niet meer aan de bak kunnen komen én meer levenskwaliteit voor werknemers die niet al te prettig werk hebben, maar niet zonder de inkomsten daaruit kunnen; het mes snijdt aan twee kanten tegen zo'n 2 a 4 duizend gulden méér per jaar voor een volledige arbeidsplaats (en tegelijkertijd dus enkele "vrijstellingen"). Laag-geschoolde groepen uitzicht bieden op werk en maatschappelijke participatie zonder het creëren van 'tweedelingen' is volstrekt onvergelijkbaar met de "eenvoudiger en eerder" te bereiken situatie die de Minister schetst, t.w.: werkloosheid zonder uitzicht voor wie buiten de poort staan; en dag in dag uit zwaar, saai en slijtend werk voor wie wel het "geluk" hebben binnen de poort te zijn.

De Minister is kennelijk zo gevangen in "macro-statistische realiteiten" en het verrichten van "leidinggevend werk", dat hij geen oog heeft voor het alledaags verlangen van - juist veel - laaggeschoolde langdurig werklozen naar een gewone baan bij een gewone baas; en evenmin oog heeft voor het feit dat veel on- of laaggeschoolde functies kwalitatief noodzakelijkerwijs niet veel te bieden hebben (niet voor niks komen arbeiders vier keer zo veel in de WAO als andere beroepsgroepen).

De Minister staat helaas buiten de werkelijkheid en stopt bovendien zijn oren dicht voor de kamerbrede aandrang om de zaak aan te pakken.

De Kamer moet de oren van De Koning wassen, want die luistert zelfs niet meer naar de kersttoespraak van de Koningin, die oproept het woord "onmogelijk" niet te snel in de mond te nemen, spreekt van een "uitdaging voor de hele samenleving" en stelt dat "alle oorspronkelijkheid, alle fantasie en aller inzet" nodig is.

Het kost trouwens weinig moeite om pagina's vol "quotes" achter elkaar te zetten waarin gewaarschuwd wordt en opgeroepen het niet langer bijniks te laten. Zo schetste onlangs Prof. Lambooy in een rede nog eens uitgebreid m.b.t. Amsterdam welke feitelijke tweedeling zich daar aan het voltrekken is en dat zulks niet consequenteloos kan blijven.

En het hoofd-redactioneel commentaar van NRC/Handelsblad van 4 januari plamuurt het ook mooi uit:

"Want het laatste waar Nederland morgen en overmorgen behoefte aan heeft is economisch herstel naast sociale desintegratie. Dat herstel zou trouwens in zo'n gebroken samenleving geen stand houden."

Werk en Welzijn, het is door de initiatiefnemers al eerder gesteld, heeft niet de pretentie alle problemen op te lossen. Het is een van de weinige manieren om juist voor de laaggeschoolde groepen weer reëel perspectief te bieden; en het is bewezen een goede manier tegen een alleszins aanvaardbare prijs te zijn.

Op het moment dat dit stukje geschreven wordt, is de onduidelijkheid rond Werk en Welzijn niet gering. Uitgaande van het verslag van het laatst gehouden mondeling overleg van Minister en Kamer zal eerstgenoemde de loonkosten-subsidies voor projecten Werk en Welzijn voor zijn rekening nemen, terwijl de kosten voor begeleiding (makelaarswerk ter plaatse) uit het regionale projectengeld van de GAB's moet komen. In die lezing is er nadrukkelijk perspectief aanwezig. Maar in een zitting van de Raad van State enkele dagen later rondom het Friese project, poneerde de bewindsman terzake van Friesland nog eens dat via twee ton van het GAB aldaar alles - ook dus de loonkostensubsidies! - betaald zou moeten worden.

En dat is heel andere koek dan waar de Kamer zich achter gesteld had. Want de regerings-fracties stelden zich op 12 december bij monde van Mevrouw Oomen (CDA) en de Heer Nijhuis (VVD) achter het "minumpakket" van Werk en Welzijn, dat Kamerbrede instemming heeft, hoewel - terecht - PvdA woordvoerder de Heer Moor vond dat Werk en Welzijn al vérgaand had ingeleverd.

Het Landelijk Samenwerkingsverband Werk en Welzijn heeft de Tweede Kamer laten weten dat het de wens van de heren Weijers (CDA) en Nijhuis (VVD) zal vervullen, t.w.: op de kortst mogelijke termijn evalueren of het minumpakket dat de (letterlijk) uitgesproken steun heeft van de Tweede Kamer nu gerealiseerd kan worden.

En dan zullen er echt zaken gedaan moeten worden, want het pakket waar de Kamer zich achter gesteld heeft omvatte - met vooruitziende blik - een start van tien door het land gespreide projecten per 1-4 van dit jaar, 1986).

Wil van de Leur

Naschrift:

Het minimum-pakket "Werk en Welzijn" dat blijkens de uitspraken van de fractie-woordvoerders van de grote partijen aller instemming heeft, omvat het volgende:

Tweede Experimentele fase Werk en Welzijn:

- er worden m.i.v. 1 april 1986 tien door het land gespreide projecten, waaronder ook Leeuwarden, mogelijk gemaakt; de omvang daarvan komt overeen met de ingediende nota Werk en Welzijn in de komende jaren (t.w. 250 volledige danwel 500 halve tijds arbeidsplaatsen voor laaggeschoolde, langdurig werklozen komen tot stand) met als minimale condities:
 - * vergoeding 100% bruto-minimum-dagloon, inclusief werkgeverslasten;
 - * bij alle vrijstellingen die meer kosten met zich brengen, vindt medefinanciering plaats door belanghebbende derden (lokaal te regelen)
 - * de projecten zijn bereid in deze tweede experimentele fase de mogelijkheden tot andere c.q. verdergaande vormen van medefinanciering actief te exploreren en die bevindingen in te brengen (rapportage)
 - * per geslaagde uitwisseling keert het departement aan het project f. 2500,- uit; over de aanwending daarvan (bijv. t.b.v. werkgever of t.b.v. projectkosten) wordt lokaal beslist. (NB: conform de toezegging aan Mevrouw Oomen in het M.O. van 14-11-1985);
 - * de tweede experimentele fase kent een looptijd van drie jaar, ingaand 1 april 1986;
 - * er vindt evaluatie-onderzoek plaats; de uitkomsten daarvan zijn mede van betekenis voor de besluitvorming inzake (on-)gewijzigde voortzetting of afbouw per 1 april 1989;
 - * de kosten van de begeleiding worden nader gezien in het kader van het welzijnsbeleid, per situatie en in overleg met de geëigende overheidsniveaus.

Conferentie in Wooncollectief Purmerend

BUURTECONOMIE EN BELANGENSTRIJD VAN UITKERINGSGERECHTIGDEN

Voorafgaand aan de feestelijke opening van het wooncollectief Purmerend is in het buurtcentrum binnen het collectief een driedaagse conferentie georganiseerd door de exploitant van het buurtcentrum, de Buurt Economische Exploitatie Koöperatie (BEEK), in samenwerking met de Commissie Oriënteringsdagen.

Mede aan de hand van de filosofie en organisatieprincipes van het wooncollectief Purmerend, had de conferentie tot doel een uitwisseling van ideeën en zienswijzen te realiseren tussen de deelnemende projecten onderling, maar ook te kijken of buurteconomie iets kan bijdragen aan de belangenstrijd van uitkeringsgerechtigden.

Buurteconomie, te verstaan als het op eigen wijze vormgeven aan een betaalbare en samenhangende combinatie van wonen, werken en voorzieningen, ligt niet zo ver weg van de Eigen Werk beweging, waarin mensen bewust op basis van een uitkering met allerlei werk-, woon- en leefprojecten gestart zijn.

De belangenstrijd is noodzakelijk om het Eigen Werk op eigen condities te kunnen blijven uitvoeren.

Willen buurteconomie en Eigen Werk uit de immer onder druk staande marges geraken, is het nodig een perspectief te realiseren m.b.t. de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid en een basis-inkomen. Zonder een vorm van positieve actie zijn de gerealiseerde voordelen snel ingepikt, zonder onderlinge organisatievorming valt er niks te verzilveren. Is de buurteconomie een variant die bijdraagt aan deze perspectiefontwikkeling?

Aan de conferentie namen verschillende groepen deel: mensen van buurt-economische projecten uit Amsterdam en Rotterdam, van tal van zelforganisaties van uitkeringsgerechtigden en tot slot nog deelnemers uit de sfeer van onderzoek, studie en het opbouwwerk.

Dit zeer heterogeen gezelschap is drie dagen lang bijeen geweest binnen de gemeenschappelijke ruimten van het wooncollectief om de bovenvermelde vraagstukken door te praten.

In een eerste lezing over de uitgangspunten, kernpunten en organisatieprincipes van het collectief en de van daaruit opererende coöperatie werd het geheel gepresenteerd als een vorm van gerichte maatschappelijke ontwikkeling van onderop. Letterlijk een onderneming in de trant van: het niet loslaten van principes als zelforganisatie, zelfbeheer en wonen, voorzieningen en werk binnen één formule, met het collectief gebruik maken van faciliteiten als huursubsidie, BTW-teruggave, de WIR en hypotheekrente-aftrek.

Onverbloemde bewondering voor het feit dat zowel het complex als het concept letterlijk "staan als een huis", kon niet verhullen dat de deelnemers aan de conferentie ook wel moeite hadden met deze concrete invulling van buurteconomie. Sommigen vonden het allemaal te grootschalig, anderen vroegen zich af waarom bijv. de BEEK voor loonvorming gekozen had; weer anderen misten de relatie met de daadwerkelijke belangenstrijd voor uitkeringsgerechtigden.

Discussie over uitgangspunten, organisatieprincipes en de waardering daarvan waren fel, diepgaand en zeer intensief; alleen om die reden al was de conferentie zeer geslaagd. Het kunnen kennis nemen van elkaars projecten, het waarom daarvan en de wijze waarop het is georganiseerd, bleek in de nabeschouwing van de conferentie als zeer nuttig ervaren te zijn.

Als er één ding helder is geworden in die drie dagen, is het wel dat er vele vormen van zelforganisatie en buurteconomie zijn. Sommige zijn gefixeerd op een andere manier van werken, op een bewuste keuze "baanloos" te zijn, gekoppeld aan de strijd voor een basisinkomen. Weer andere zijn gebaseerd op een reorganisatie van inkomen en bestedingscategoriën.

Gelet op de verschillen was een van de oogmerken van de conferentie, nl. het oprichten van een landelijke coöperatie om tal van vormen van kleinschalige collectivering te ondersteunen, vooralsnog niet aan de orde. Wel heeft de conferentie een aantal vraagstukken opgeleverd, waarvan de analyse en de praktische invulling zeer bepalend zijn voor de vraag in hoeverre buurteconomische ideeën en de belangenstrijd van uitkeringsgerechtigden ook in de toekomst iets van elkaar kunnen leren.

Eén van die vraagstukken is het al dan niet kiezen voor loonvorming. De haken en ogen die daaraan zitten, zijn het thema van een volgende conferentie, in maart van dit jaar te organiseren.

Van de botsing en uitwisseling van culturen, opvattingen en praktijken op de Purmerendse conferentie is uitvoerig verslag gemaakt, te bestellen bij de BEEK, Lisdoddestraat 18, 1441 NN Purmerend, tel. 02990-37222.

Project Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkeling

BUDGET VOOR VOORONDERZOEK GEHALVEERD?

Het enthousiasme waarmee in september vorig jaar is gestart met het totstandbrengen van een Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkeling, wordt getemperd door een amendement dat beoogt het budget van dit project te halveren.

De Tweede Kamerleden Terpstra en Andela-Bauer (VVD en CDA) hebben voorgesteld om in de begroting van WVC geld vrij te maken voor doventolken. De dekking hiervoor zou deels gevonden moeten worden in een verlaging met f 200.000,- van het budget voor een vooronderzoek naar informatienetwerken op de terreinen wonen, werken en sociale zekerheid. Over het amendement zal in de loop van februari worden gestemd.

In een brief aan de Vaste Kamercommissie voor Welzijn en Cultuur legt de Stuurgroep Informatie Netwerken nog eens uit wat de doelstellingen van het project zijn: "Het vergroten van de mogelijkheden van groepen op buurt- en wijkniveau om zelf een inbreng te hebben bij het oplossen van de problemen in de woon-, werk- en leefsituatie. Verondersteld wordt dat het gebruik maken van informatietechnologie de informatie-uitwisseling kan verbeteren tussen werkers en groepen in verschillende gemeenten, en tussen hen en gespecialiseerde organisaties op het terrein van wonen, werken en sociale zekerheid."

Parallel aan deze hoofddoelstelling wordt het gebruik maken van de informatietechnologie bevorderd, zowel binnen het professionele circuit, als bij de bewonersgroepen zelf.

De stuurgroep stelt in de brief zich niet te kunnen voorstellen dat bij het huidige kabinetsbeleid, dat zo zwaar het accent legt op informatietechnologie, een van de weinig projecten, die deze technologie ook wil doen toepassen op buurt- en wijkniveau, zou moeten worden stopgezet. Temeer niet, daar het er ook om gaat samenhang te bewerkstelligen tussen de beleidssector welzijn en die van wonen, werkgelegenheid en sociale zekerheid.

Bovendien meende de Stuurgroep dat de Kamer met het accepteren van het Rijksprogramma Sociaal Cultureel Werk zich positief over de aanpak had uitgesproken. Informatie is een van de hoofdaccenten in het beleid dat aan dit programma ten grondslag ligt.

Ook Minister Brinkman heeft in een reactie op het ingediende amendement verwezen naar het Rijksprogramma RCW 1986, waarin de informatie-uitwisseling via netwerken als beleidsprioriteit wordt aangegeven. Bovendien is het project al in 1985 gestart en zijn de toezeggingen aan een aantal organisaties vastgelegd. "Los van de principiële discussie kan ik derhalve met de dekking van het amendement niet instemmen", aldus de Minister.

WVC-begroting 1986

ONTWIKKELINGSSTRUCTUUR ONDERWIJSVOORRANGSBELEID INRUILEN VOOR BEJAARDENWERK?

Niet alleen het nog maar net gestarte Project Informatienetwerken Maatschappelijke Ontwikkeling staat ter discussie in de Tweede Kamer, ook de vorig jaar tot stand gekomen Landelijke Ontwikkelingsstructuur voor de Welzijnscomponent in het Onderwijsvoorrangsbeleid wordt bedreigd. In het kader van de behandeling van de WVC-begroting 1986 hebben de Tweede

Kamerleden Kamp en Dijkstal (VVD) een motie ingediend om de subsidie voor de ontwikkelingsstructuur te schrappen ten gunste van het bejaardenwerk.

Indertijd is voor de ondersteuning van de welzijnscomponent OVB geen nieuwe landelijke koepel in het leven geroepen, maar gekozen voor een beperkte en flexibele opzet met vier regionale en twee landelijke functionarissen en een administratieve kracht, aangehaakt bij vijf verschillende werkgevers van landelijke en regionale aard. Deze structuur is inmiddels stapsgewijs ingevuld.

Over de opzet van de ontwikkelingsstructuur is herhaalde malen overleg gevoerd tussen regering en Tweede Kamer, met name bij de behandeling van het wetsontwerp inzake het onderwijsvoorrangsbeleid en het onderwijsvoorrangsplan. De Tweede Kamer onderschreef toen een dergelijke structuur.

De werkgeverscommissie heeft een gesprek aangevraagd met de betrokken kamerleden om zaken van verantwoord personeelsbeleid en gewekt vertrouwen aan de orde te stellen, alsmede inhoudelijke argumenten aan te voeren voor handhaving van de ontwikkelingsstructuur. De stemming over de motie vindt naar verwachting eind februari plaats.

MINDERHEDEN/MEERDERHEID EN HET ACHTERSTANDSGBIEDENBELEID

Op 21 november jl. organiseerde het Platform Opbouwwerk een vervolgbijeenkomst op de studiedagen, die in het najaar van 1984 zijn gehouden in het kader van het zgn. probleem cumulatie gebieden (p.c.g.)-beleid. Op deze informatiedag was een tiental opbouwwerkinstellingen aanwezig uit gemeenten, waar aan het p.c.g.-beleid vorm gegeven wordt. Hieronder volgt een korte schets van dit beleid, de knelpunten en de mogelijke perspectieven die vanuit het opbouwwerk zouden kunnen worden ontwikkeld om de vraagstukken te lijf te gaan.

Het p.c.g.-beleid

De Minderhedennota uit september 1983 kondigt het zgn. p.c.g.-beleid aan, waarbij een historisch verband wordt gelegd tussen minderheden en achterstandsgebieden: in veel van dit type gebieden woont een relatief hoog percentage minderheden.

De notitie Buitenkans - oorspronkelijk bedoeld als onderdeel van de Minderhedennota - geeft een ideaal-typische beschrijving van een achterstandswijk, waarbij het gaat om de verhouding minderheden/meerderheid en de onderling verstregelde en elkaar versterkende problemen van bewoners. M.O. besteedt middels een themanummer in september 1984 uitvoerig aandacht aan dit onderwerp (nr. 25, september 1984 - nog in beperkte mate verkrijgbaar).

De verstregeling van problemen en het tot heden gefragmenteerde beleid brengen de rijksoverheid ertoe om het p.c.g.-beleid interdepartementaal te benaderen. De coördinatie van e.e.a. berust bij Binnenlandse Zaken.

Allereerst wordt een 16-tal gemeenten geselecteerd waar hoog gescoord wordt op een aantal "achterstandscriteria" in combinatie met een hoge concentratie minderheden in bepaalde wijken.

Het is de bedoeling dat deze gemeenten voor de betreffende wijken praktische maatregelen ontwikkelen om de problemen in samenhang te lijf te gaan. (Voorbeeld: tochtige en gehorige woningen, relatief hoge

woonlasten en veel werklozen. Deze problemen niet apart maar integraal benaderen door werklozen in te schakelen bij een isolatieproject, waardoor de energiekosten kunnen dalen en de geluidshinder wordt aangepakt. De term "moedgevend" beleid duidt op.

Plannen kunnen bij het rijk worden ingediend. Indien ze positief worden beoordeeld, worden ze door het rijk meegefinancierd. Beoordelingscriteria zijn dat het moet gaan om een strikt wijkgerichte aanpak en dat het moet gaan om een samenhangende aanpak van de sectoren wonen, weten en werken.

De achterliggende idee is dat als je maar een tijd lang gericht extra middelen aanwendt ten behoeve van concrete, praktische, oplossingsgerichte maatregelen, dat een positief effect moet hebben.

Het beleid loopt tot en met 1989. Inmiddels zijn met 6 van de 16 gemeenten zgn. bestuursovereenkomsten afgesloten, d.w.z. er is overeenstemming bereikt over mogelijke aanpakken voor de komende jaren en het financieel aandeel van het rijk.

Kantttekeningen

Enkele belangrijke kantttekeningen die bij de huidige stand van zaken te plaatsen zijn:

- De aanwending van p.c.g.-gelden: in hoeverre is er sprake van compensatie van de bezuinigingen i.p.v. toegevoegd, extra geld voor nieuwe dingen? Veelal worden er oude plannen uit de la gehaald, plannen waar de bewoners niet of nauwelijks op zitten te wachten en die achter de ambtelijke bureaus worden omgetoverd in p.c.g.-maatregelen. Maar het zgn. moedgevend beleid valt of staat ermee of diegenen, waar het voor is bedoeld, er ook moed aan zullen ontlennen. En als bewoners niet of te weinig bij de voorbereiding en/of uitvoering worden betrokken, zal menigeen ontmoedigd raken.

Een gunstig voorbeeld in dit opzicht is de gemeente Groningen: daar is

- voortgekomen uit de projectgroep stadsvernieuwing - een projectorganisatie p.c.g. al geruime tijd bezig plannen te ontwikkelen. De bewoners die deel uitmaken van de projectorganisatie houden daar, ondersteund door het opbouwwerk, de vinger goed aan de pols.
- Hiermee samenhangend is de vraag in hoeverre het mogelijk zal blijken te zijn ook etnisch-culturele groepen en -organisaties bij het p.c.g.-gebeuren te betrekken.
- Dan de zgn. sectorale verkokering. Op departementaal niveau is er - ondanks een interdepartementale projectgroep - geen sprake van een echte doorbreking. Harde ministeries doen in financiële zin gering mee. Onderwijs heeft het eigen onderwijsvoorangsbeleid. Economische Zaken en Justitie achten de wijk-schaal vanuit hun beleidsopvatting te klein. Op gemeentelijk niveau is er eveneens nauwelijks of geen sprake van een integrale benadering, die zou moeten uitmonden in samenhangende maatregelen. Dezelfde systeem-fout zet zich op het uitvoerend niveau door, waar eveneens te weinig sprake is van een interdisciplinaire benadering c.g. integrale aanpak.

Interdisciplinaire samenwerking: lokaal ontwikkelingsbureau

Op de studiedagen van vorig jaar hebben de betrokken deelnemers zich gebogen over de vraag: wat zijn noodzakelijke voorwaarden om in dergelijke gebieden te komen tot een samenhangende aanpak van de problemen die er spelen?

Gelet op de vraagstukken, valt er een onderscheid te maken in een drietal hoofdvragen, welke liggen op:

1. economisch/financieel terrein
2. juridisch terrein
3. sociaal-organisatorisch terrein.

De onderlinge verstrengeling van deze vraagstukken maakt een integrale aanpak nodig. In zoverre wordt de analyse, die de notitie Buitenkans maakt, gedeeld. Een interdisciplinaire samenwerking op lokaal niveau lijkt dan ook voor de hand te liggen, waarbij er sprake zou moeten zijn van intensieve samenwerking van meer vakdisciplines: rechtshulp, opbouwwerk, bedrijfseconomie, bouwkunde, ingevuld naar gelang de plaatselijke situatie.

Dergelijke ontwikkelingsbureaus kunnen - beter dan bij de huidige gefragmenteerde aanpak - voorwaarden creëren om tot een daadwerkelijke samenhangende aanpak van problemen en competentieverhoging van bewoners te komen.

Immers, de juridische component zou steun kunnen verlenen waar het gaat om rechtspositionele kwesties, waarmee startende ondernemers, maar ook uitkeringsgerechtigden of buitenlanders te maken hebben. Ook initiatieven op het gebied van bijv. (gebruikers- en productie-)coöperaties, wonen en werken krijgen te maken met rechtskundige vraagstukken. De rechtshulpverlening beschikt over deskundigheid m.b.t. problemen van mensen uit lagere inkomensgroepen op het gebied van huurrecht, arbeidsrecht, sociale zekerheid, alsmede het vreemdelingenrecht.

De economisch/financiële component is van belang bij de ontwikkeling en ondersteuning van allerlei initiatieven, die voornamelijk te maken hebben met vraagstukken rond werk en wonen.

Deskundigheid op het gebied van marketing, bedrijfsvoering, budgettering, investeringen, financieringsmogelijkheden en financieel beheer is onontbeerlijk bij een verantwoorde ondersteuning van zowel individuele initiatieven (bijv. startende ondernemers) als van collectieve initiatieven (werkprojecten, gebruikers/consumentencoöperaties, productiecoöperaties, zelfbeheer e.d.).

Ook de specifieke deskundigheid van het opbouwwerk is van belang.

De vakbekwaamheid ligt hier op het gebied van kennis van en inzicht in het werkgebied en de samenhang tussen de diverse niveaus (buurt/wijk/stad); het mobiliseren van bewoners(groepen) en het ondersteunen van een collectieve aanpak van problemen c.g. belangen; het initiëren en ondersteunen van organisatie(ontwikkeling) en het bewaken van continuïteit bij de verschillende initiatieven; het geven van de nodige motivatiesteun; het ontwikkelen van samenwerking met relevante organisaties en deskundigen; het analyseren van de diverse samenhangen tussen problematieken en het ontwikkelen van geëigende aanpakken met altijd als doel het vergroten van kansen en het opheffen van belemmeringen.

De bouwkundige discipline is voornamelijk van belang in gebieden, waar stadsvernieuwing een rol speelt. De bureaus zouden een aantal functies kunnen vervullen, die liggen op de navolgende terreinen:

- informatie en signalering: zowel naar bewoners, instanties en organisaties, als naar de (lokale) overheid (bijv. bureaucratische bottlenecks)
- het verrichten van onderzoek c.g. inventariseren van relevante gegevens en het beschikbaar stellen van deze kennis aan gebruikers
- het adviseren en ondersteunen van organisatie-ontwikkeling, zowel aan individuen als aan collectieven/coöperaties
- project-ontwikkeling bij complexe vraagstukken (bijv. het in eigen beheer nemen van woningen) of als het gaat om zgn. pilot-projects, die een "voorbeeld"-functie zouden kunnen vervullen
- onderzoek- en evaluatie m.b.t. de eigen werkwijze: het maken van proces- en effectanalyses.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de bureaus de zoveelste nieuwe voorziening gaan vormen. Het gaat om een benadering waarbij de huidige, gefragmenteerde praktijk wordt omgevormd in een samenhangende, niet alleen op het gebied van de diverse vraagstukken, maar ook op het niveau van samenwerking van diverse disciplines. Er moet een concrete

invulling worden gegeven aan het begrip "moedgevend" beleid. In deze opzet wordt dan ook gebruik gemaakt van de bestaande infrastructuur als opbouwwerkinstellingen, bureaus van rechtshulp e.d., waarbij de samenwerkende vertegenwoordigers van de diverse disciplines kunnen terugvallen op de know-how en infrastructuur van die organisaties. Het ligt voor de hand, dat het om detachering zal gaan.

Vooralsnog betreft het hier een theoretisch model dat praktische invulling behoeft, toegesneden op de lokale situatie. Ook de invulling van de relatie met bewoners (organisaties) zal plaatselijk verschillend ingevuld worden (klantenraad, gebruikersraad). Overigens behoeven initiatieven m.b.t. deze ontwikkelingsbureaus uiteraard niet beperkt te blijven tot de formele p.c.g.-gemeenten!

In opdracht van de betrokken opbouwwerkinstellingen heeft het Platform Opbouwwerk het "model ontwikkelingsbureau" voorgelegd aan de interdisciplinaire projectgroep die zich met het p.c.g.-beleid bezighoudt. De projectgroep was unaniem van oordeel dat dergelijke lokale bureautjes zeker een positief effect zullen hebben m.b.t. de resultaten van het achterstandsgebiedenbeleid. Als gemeenten in hun p.c.g.-plannen deze bureaus opnemen, zullen zij zeker door het rijk worden gehonoreerd. Op de bijeenkomst van de 21e november hebben de aanwezige instellingen o.a. afgesproken de komende tijd na te gaan of en hoe het "theoretisch model" in hun situatie kan worden omgezet in de praktijk!

Meer informatie bij Dorine Winkels,
Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354.

EXTRA KATERN IN M.O. OVER ENKELE DILEMMA'S IN DE DEMOCRATIE

Af en toe werpt M.O. een blik over de grenzen. In letterlijke zin door eens aandacht te besteden aan "overzeese" analyses en visies die verder reiken dan het douane-hokje. Ook in figuurlijke zin is die activiteit grensoverschrijdend, want voor een "wegwerp-blad" te ambitieus. Enkele maanden geleden presenteerde M.O. een reportage over het armoede-probleem in de Verenigde Staten, overgenomen en vertaald uit het Franse Dagblad Le Monde, waaruit enige beperkingen bleken van een op de "survival of the fittest" gebaseerde binnenlandse politiek. Overigens werd door een artikel uit een krant over te nemen ook het "formule-probleem" omzeild: een dagblad wordt immers geacht de levensduur van één dag te hebben en is daarmee ook een weggooiertje.

In deze M.O. een extra katern rond een "democratie-analyse" zoals die onlangs van de hand van Peter Graf Kielmannsegg verscheen in de Frankfurter Allgemeine.

Aangezien veel opbouwwerk zich afspeelt in het spanningsveld tussen "straat en staat" blijft het nuttig om op gezette tijden het denken over de verschijningsvormen van de democratie weer eens aan te scherpen. Het interessante van de beschouwing van Peter Graf Kielmannsegg is vooral gelegen in de helderheid van zijn schets, waardoor zowel enkele principiële dilemma's, als ook enkele historische hoofdmomenten pregnant naar voren komen.

Aan Dr. Wolfgang Beck van de Amsterdamse Universiteit, momenteel ook werkzaam bij Regeringscommissaris Tjeenk Willink, en - al weer een aantal jaren geleden - schrijver van een proefschrift over "Basisdemocratie", vroeg M.O. een commentaar. Beck breeft door de steriliteit van de schets heen en confronteert die met het daadwerkelijke functioneren van de representatieve democratie.

**OVER HET WEZEN EN DE WAARDE VAN
DE REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE**

door Peter Graf Kielmannsegg

De vrije constitutionele staat die wij representatieve democratie noemen en dikwijls alleen maar democratie - een staatsvorm die inmiddels ongeveer tweehonderd jaar oud is - is de meest succesvolle institutionalisering van politieke vrijheid in de geschiedenis van de mensheid. Toch ligt er sinds het ontstaan van de democratie een schaduw van hardnekkige twijfel en van verdenking over deze staatsvorm. De verdenking namelijk dat democratie slechts een tweederangs oplossing is, of, als men de stand van zaken scherp wil formuleren: een noodoplossing. De maatstaf is de ware en volledige democratie. En met deze maatstaf vergeleken schijnt de representatieve democratie in het beste geval een 'popular government of the second degree of purity', zoals Thomas Jefferson ooit trefvend zei.

Tot in het spraakgebruik heeft de gedachte postgevat dat de representatieve democratie slechts een gebrekkige vorm van democratie is. Wij spreken dikwijls van middellijke of indirecte democratie: ligt het dan niet voor de hand dat onmiddellijke of directe democratie beter is? En dat de indirecte versie slechts surrogaat is voor de onmiddellijke democratie, ook al zijn wij door de omstandigheden gedwongen deze middellijke en indirecte democratie voor lief te nemen?

Wat met dit spraakgebruik aan het licht komt is niets minder dan een identiteitscrisis van de representatieve democratie. Anders gezegd: de representatieve democratie is in de verdediging gedrongen. Elke dag kan het afgelopen zijn met de democratie en dikwijls gebeurt dat ook. Het is algemeen bekend dat in de Bondsrepubliek de laatste jaren een sterke politieke stroming is ontstaan die de representatieve democratie veracht en daarvoor in

de plaats het ideaal van de basis democratie stelt.

In deze beweging blijven invloeden doorwerken die het land een tiental jaren eerder reeds in onrust hebben gebracht.

Telkens weer heeft de representatieve democratie in de loop van haar geschiedenis met zulke uitdagingen te maken gehad, telkens weer is zij uit naam van het democratische ideaal aangevallen. Maar de representatieve democratie kan daar geen antwoord op geven, zolang zij zelf niet duidelijk, vastberaden en zelfbewust kan zeggen wat zij behelst.

Daarmee wordt de kern geraakt van de overtuiging dat de representatieve democratie een 'tweederangsoplossing', en niet meer dan een surrogaatdemocratie is. Want daaruit komt de aanspraak op de 'beste oplossing' als vanzelf naar voren.

Het ligt voor de hand eerst bij de geschiedenis te rade te gaan. De moderne representatieve democratie is niet het kind van een revolutionair moment, ook al hebben revoluties wel verloskundige hulp geboden, maar de vrucht van een lang rijpingsproces. Zij is een weefsel waarin vele draden met elkaar verbonden zijn. Wat Burke over de Engelse constitutie zegt, dat niemand die uitgedacht heeft, geldt ook voor de representatieve democratie in het algemeen. Niemand heeft deze politieke vorm op de tekentafel geworpen.

Van de twee kenmerkende eigenschappen is het representatieve element verreweg het oudste: zoals bekend hebben vrijwel alle Europese staten ten westen van Rusland vanaf de late middeleeuwen een constitutie met als kenmerk vertegenwoordiging gevormd, hoewel dit aspect onder het absolutisme dikwijls geen stand hield. Het democratische aspect is daarentegen veel jonger. "De democratie is," zoals Dolf Sternberger het met een pregnante omkering van een formulering van Thomas Paine gezegd heeft, "opgedrongen aan de representatieve constitutie, en niet andersom." Dat wil zeggen: de op

vrijheid gerichte representatieve constitutie is historisch gezien geenszins uit de vergaderingsdemocratie ontsproten. Veeleer hebben andere, vóór-democratische tradities op constitutioneel gebied, die al vroeg tot de vorming van vertegenwoordigende lichamen geleid hebben, zich in de 18e en 19e eeuw opengesteld voor het democratisch idee van gelijke vrijheid voor alle burgers en hun recht op deelname aan de openbare aangelegenheden, en zijn ze daar vervolgens mee versmolten. Wat uit deze versmelting voortkwam - de vertegenwoordigende regering die gebaseerd is op algemene betrokkenheid van alle burgers - was iets geheel anders dan wat de staatsleer gedurende tweeduizend jaar onder democratie had verstaan: een constitutioneel stelsel sui generis met een eigen, historische identiteit.

Bescherming van minderheden

Hebben de grote politieke denkers van de 18e en 19e eeuw, die zich voor het eerst met de "representatieve democratie" bezighielden, dat ook zo gezien? Het beroemde hoofdstuk over Engeland uit Montesquieu's *De l'esprit des Loïs* is ook van kardinaal belang voor de beantwoording van deze vraag. Montesquieu schrijft, terwijl hij zijn leer over scheiding der machten ontwikkelt, over de wetgevende macht: "Aangezien in een vrije staat iedereen die men een vrije wil toekent door zichzelf geregeerd wordt, moet ook het volk als geheel een wetgevende macht hebben. Dat is echter onmogelijk in de grote staten, en in kleine staten gaat dit met veel onenigheid gepaard. Daarom dient het volk door zijn vertegenwoordigers te laten doen wat het zelf niet kan doen". In deze alinea zijn twee lijnen van de argumentatie met weinig woorden aangeduid. "In de grote staten onmogelijk", dat wil zeggen: de constitutie door vertegenwoordiging wordt noodzakelijk om-

dat de omstandigheden in een omvangrijke gemeenschap niet langer toelaten dat de burgers zich op de markt verzamelen om zelf het werk van de wetgeving uit te voeren. Representatieve democratie is dus de noodoplossing die mogelijk blijft wanneer vergaderingsdemocratie onmogelijk is geworden. Het zijn deze uitleg en rechtvaardiging van de op vrijheid gerichte representatieve constitutie die in de formulering van de middellijke of indirecte democratie voortleven. En tot op heden is dit de overheersende gedachte gebleven. Maar Montesquieu schrijft nog iets anders: de onmiddellijke wetgeving door de volksvergadering gaat ook in kleine staten, waar dit in principe wel mogelijk is, met veel onenigheid gepaard. De vrije constitutie op grond van vertegenwoordiging heeft kennelijk haar eigen plaats en is meer dan alleen een noodoplossing voor gevallen waarin een andere vorm niet mogelijk is.

De gedachte dat een representatieve constitutie superieur is wordt vooral gebaseerd op de verwachting dat als vertegenwoordigers de besten gekozen worden; in de vrije representatieve constitutie versmelt het democratisch beginsel met het - in letterlijke zin - aristocratische principe. Niet alleen bij Montesquieu, maar ook bij andere theoretici van de op vertegenwoordiging gebaseerde democratische constitutie, bij Madison, bij Sieyès en bij Mill, is deze verwachting aantoonbaar en bepalend. Mill's pleidooi voor een persoonlijke kiesbaarheid, die een vrije en niet tot twee kieskringkandidaten beperkte keuze mogelijk maakt, staat geheel in het teken van dit aristocratische ideaal. Bij Sieyès, de nadrukkelijkste ijveraar voor de democratische representatieve constitutie, worden denkbeelden over de verkiezing van de besten op een eigenaardige en soms zelfs potserlijke manier verbonden met zeer dogmatische bespiegelingen over de zegenrijke invloed van de

werkverdeling, de representatieve constitutie, gegrond op het kiesrecht van de burgers, is bij hem daarom vooral een superieure organisatievorm van de gemeenschap, omdat zo het principe van de taakverdeling, waarop uiteindelijk alle vooruitgang berust, zich in de sfeer van de politiek verwezenlijkt. Iedereen afzonderlijk is het beste af wanneer hij doet wat hij beter kan dan een ander, terwijl hij anderen voor hem laat doen wat zij beter kunnen. Politieke vertegenwoordiging is een toepassing van dit algemene principe.

Bij andere denkers staat de verwachting op de voorgrond dat de representatieve democratie het gevaar van tirannie door de meerderheid, inherent aan elke democratie, af kan wenden of althans kan verminderen. Daartoe behoort ook Kant. Het meest indrukwekkend echter heeft James Madison deze gedachte naar voren gebracht in het beroemde Nr.10 van The Federalist. Het pluralistische karakter van de maatschappij en het representatieve karakter van de constitutie - dat is de quintessens van de aldaar ontwikkelde argumentatie - vormen de beste bescherming voor minderheden in een systeem waarin de meerderheid beslist (voor Madison volgt daaruit dat - met een omkering van het traditionele dogma - niet de in omvang kleinere maar juist de grote gemeenschappen beter geschikt zijn voor deze democratie. De gedachte dat de representatieve democratie meer is dan alleen een afspiegeling van de vergaderingsdemocratie, een vorm van constitutie *sui generis* en van superieure rang vinden wij in het denkbeeld dat het algemeen belang slechts gevonden kan worden in een vergadering van gekozen, maar tegelijk vrije vertegenwoordigers. Hier dient Sieyès nog eenmaal vermeld te worden, die in zijn onvermoeibare strijd voor de representatieve constitutie het gehele alfabetaal van argumenten opgesomd heeft: van het elementaire "Zes miljoen

burgers, verspreid over 25.000 vierkante mijl, kunnen zich niet verzamelen", via het loflied op de taakverdeling tussen degenen die het ambacht van wetgeving beoefenen, en degenen die hen daartoe opdracht geven, tot aan de verstdoorgevoerde idealisering van de representatieve constitutie, die alleen de representatief geregementeerde gemeenschap bekwaam acht het algemeen belang - dus elk belang dat alle burgers gemeenschappelijk hebben - te vinden en te verwezenlijken. In de apodictische Proclamatie van de revolutionaire grondwet van 1791 over het beginsel van vertegenwoordiging - in artikel 2 van het derde hoofdstuk wordt over de juist uitgeroepen volkssoevereiniteit gezegd: "La nation de qui seule émanent tous les pouvoirs ne peut les exercer que par délégation" - zijn al deze grondslagen aanwezig.

Wij stuiten bij de voorvechters van de representatieve democratie in de 18e en 19e eeuw ook op een soort dubbelbeeld. Zij zien de representatieve democratie enerzijds als een door de omstandigheden - zoals de omvang van moderne staten en het aantal inwoners - noodzakelijke vervanging voor de zuivere vergaderingsdemocratie. En in deze voorstelling ligt de morele eis besloten dat de afspiegeling zoveel mogelijk op het origineel moet lijken. Maar zij hebben de representatieve democratie anderzijds ook aangeduid als een eigen en superieur type van op vrijheid gerichte constitutie: verkiezing van de besten; de taakverdeling tussen hen die het vaardigst in het politieke ambacht zijn en degenen die op ander gebied meer bekwaam zijn; bescherming van minderheden; gericht zijn op het algemeen welzijn - dat zijn de hoofdargumenten waarop deze beoordeling, deze verwachting, gebaseerd is. Een helder antwoord op de vraag wat representatieve democratie dan wel mag zijn laat in het licht van deze ambivalentie nog op zich wachten.

Democratie zonder ambten?

Dit schijnt mij het duidelijkst geschetst in Wilhelm Hennis' verhandeling Amtsgedanken und Demokratiebegriff, verschenen in 1962. Hennis herinnerde er destijds aan dat de amtsgedachte in de Europese politieke traditie een zeer belangrijke betekenis heeft en dat ook de democratische constitutionele staat in deze traditie past. Andere auteurs hebben in de controverse omtrent het juiste begrip van de democratie, een dispuut dat de afgelopen twee decennia opgeblaaid is, de volgende opvatting telkens weer naar voren gebracht: representatieve constitutie is een ordening van ambten. Dan is het nog maar een stap naar de stelling: de representatieve democratie is de tegelijkertijd harmonische en gespannen synthese van twee principes, van het democratisch principe en het ambtsprincipe. Deze twee zijn eenvoudig bij elkaar te voegen, maar toch zijn ze, wat nog aangetoond wordt, op elkaar aangewezen. Slechts de versmelting van deze twee beginselen heeft een legitieme constitutie van vrijheid als resultaat, een constitutie waarin de essentie van de Europese politieke cultuur gestalte heeft gekregen: de idee van burgerlijke vrijheid en de idee dat heersers aan het recht gebonden zijn.

Het democratisch beginsel geeft elke burger een gelijk recht op vrije medewerking aan de gemeenschappelijke aangelegenheden, op mede-beslissingsrecht over deze gemeenschappelijke aangelegenheden. Deze rechten zijn gebundeld in het begrip volkssouvereiniteit. Het ambtsprincipe houdt in dat elke bevoegdheid voor anderen verplichtend te beslissen ambtelijk gereguleerd dient te zijn. Met 'ambtelijk gereguleerd' zijn minstens vier stellingen genoemd.

De bevoegdheid voor anderen verplichtend te beslissen wordt niet op grond van een eigen oorspronkelijk recht uitgeoefend, maar als overgedragen volmacht; de bevoegd-

heid voor anderen te beslissen is juridisch begreemd. Het ambt is onvernegbaar met onbeperkte vrijheid van handeling. De bevoegdheid voor anderen bindend te beslissen heeft een doel dat niet ter vrije beschikking van de ambtsdrager staat, maar hem voorgeschreven is. Het doel van het ambt is dienstig zijn aan het algemeen belang. Wie bevoegd is voor anderen bindend te beslissen moet zich verantwoorden. Verantwoording afleggen is in het algemeen gesproken een wezenlijk element van het ambt.

In het begrip ambt, zo laten deze vier stellingen zich samenvatten, is de bevoegdheid om voor anderen te beslissen een plicht, en niet een recht.

Op het eerste gezicht schijnt deze confrontatie van beide principes onvermijdelijk te maken dat het democratisch principe onvernegbaar is met het ambtsprincipe. Zegt het democratisch principe niet dat de burgers uit eigen en oorspronkelijk "aangeboren" recht over algemene aangelegenheden beslissen? En als dat zo is, tegenover wie zullen de burgers dan verantwoording moeten afleggen? Het soevereine volk, kan men verder concluderen, mag dan gerechtigd zijn zich van een of ander ambt te bedienen, maar de bevoegdheid voor anderen bindend te beslissen kan niet eenvoudigweg als in ambten gereguleerd gedacht worden zonder het democratisch beginsel prijs te geven.

Democratie is telkens weer geconcipieerd als in overwinning op alle ambtelijke ordening, zowel theoretisch als in de praktijk. De Attische democratie kan bijvoorbeeld ook gezien worden als een poging in deze richting. Met de meerderheidsopvatting van de volksvergadering, met de Raad van Vijfhonderd als uitvoerend comitee het beginsel van loting bij de verdeling van openbare taken van de burgers en met de korte ambts-termijnen zijn slechts enkele elementen van deze oervorm van de Europese democratie genoemd. Hierin is het streven zichtbaar

ambtsgezag zoveel mogelijk te doen opgaan in zelfbestuur door de burgers.

Dat is vooral duidelijk in het rechtswezen, waar het ambt in onze ogen meer dan overal elders zijn plaats heeft: zelfs het vonnis van de rechter in een proces vertrouwde de Attische democratie toe aan het soevereine, anonieme en aan niemand verantwoording verschuldigde volk.

In de democratie in marxistische geschriften over de Commune van Parijs - om een tweeduizend jaar lange sprong in de tijd te maken - is niet langer sprake van ambten in eigenlijke zin, er is alleen nog de streng gecontroleerde voltrekker van de wil der revolutionaire klasse. En Habermas, om een tijdgenoot te citeren, spreekt bij gelegenheid van: "Afschaffing van machthebbende instituties door een organisatie van maatschappelijk verkeer die uitsluitend gebonden is aan machtsvrije communicatie." Voor dit doel moet de democratie verder ontwikkeld worden. Een democratie die geen ambten meer nodig heeft, omdat de gemeenschappelijk aan te vatten taken in de gedachtenwisseling tussen vrije en gelijke mensen opgelost worden. Men ziet: het visioen van een democratie zonder ambten bestaat nog altijd wanneer over democratie nagedacht wordt en wanneer democratie getoetst wordt, hetzij als een visioen van democratie die vrij van heerschappij is, hetzij als een visioen van "democratische dictatuur", in gelijke mate wortelend in een fundamentele argwaan jegens elke ambtsmacht en in een onbegrensd vertrouwen dat in de ware democratie geen institutionalisering van verantwoordelijkheid nodig is.

Het bewijs dat, in tegenstelling tot de eerste indruk, het democratische principe en het ambtsprincipe niet voor elkaar openstaan, maar veeleer - zoals ik al gezegd heb - op elkaar aangewezen zijn, is van beide kanten te leveren. Dat het ambtsprincipe zich zonder meer met het democratisch principe

verbinden kan, en hoe dit gebeurt, is in wezen al beschreven toen de historie van de vrije representatieve constitutie aan de orde was: doordat een ambtelijke ordening op het fundament van algemeen kiesrecht gebouwd werd, waarbij de bekleding van deze ambten voor alle burgers mogelijk is. De problemen ontstaan pas wanneer we de weg in tegengestelde richting volgen en ons afvragen of het democratisch principe verenigbaar is met het ambtsprincipe en er op aangewezen. Want is democratie, om het punt van de botsing nogmaals aan te geven, niet de gedachte van zelfbestuur door het volk, en regeren de burgers zichzelf niet op grond van een oorspronkelijk recht?

Het antwoord op deze vraag kan vooralsnog alleen een nadere vraag zijn: wat betekent zelfbestuur door het volk? Staat zelfbestuur van het volk in gedachte en doel gelijk aan zelfbestemming van de burgers? Rousseau heeft dat zo opgevat en hij heeft veel navolgers gekregen.

Telkens weer is in de democratische theorie de aantrekkelijke gedachte neergelegd dat democratie zelfbeschikkingsrecht voor allen betekent en dat bijgevolg alle stelsels waarin dit doel niet bereikt is slechts onvolkomen voorstadia van de democratie zijn die nog gepasseerd moeten worden. Als dat zo is, zijn democratisch beginsel en ambtsprincipe inderdaad met elkaar in tegenspraak. En dan ligt de conclusie voor de hand dat, wanneer men de ambtelijke ordening geleidelijk vermindert, men dichterbij democratie geraakt. Maar zo is het niet. Democratie betekent niet zelfbeschikkingsrecht, politieke deelname kan nooit identiek zijn aan zelfbeschikking - deze verkeerde conclusie blijft een misvatting, overigens een zeer gevaarlijke, hoe talrijk en hoogstaand ook de denkers zijn die zich hierbij neerleggen in de historie van de beschouwingen over de democratie. Eerder geldt: wie aan beslissingen meewerkt die voor anderen bindend

zijn bepaalt voor anderen, hoe de afzonderlijke regel ook is opgesteld. En: Wie aan collectieve beslissingen onderworpen is, is aan de bepalingen van een derde onderworpen, ook wanneer hij zelf aan deze besluiten meewerkt. Dit betekent dat geen enkel democratisch besluit de wederzijdse afhankelijkheid opheft - nl. het "over anderen beslissen" en het "gebonden zijn aan beslissingen van anderen". Hier blijkt de logische onlosmakelijkheid van dit inzicht, de eenstemmighedsregel, die elke tot medebeslissing gerechtigte een vetorecht verleent, houdt in dat mijn protest een beslissing die alle anderen wenselijk verhinderen kan, en dat alle anderen een door mij gewenst besluit kunnen tegenhouden. Hierop berust in zekere zin ook een bijzonder vergaande afhankelijkheid van de enkeling jegens alle anderen en omgekeerd.

Wanneer echter daar, waar alle burgers met gelijke rechten aan het bestuur deelnemen en mensen onvermijdelijk beslissingen nemen die voor anderen bindend zijn en door anderen genomen besluiten als voor hen bindend moeten beschouwen, wanneer de metafoor "zelfbestuur van het volk" dus niet voor zelfbeschikking van alle burgers staat, dan wil dat zeggen: Het democratisch beginsel staat niet alleen open voor complettering door het ambtelijk principe, dat elke bevoegdheid voor anderen te beslissen als juridisch begrensde volmacht verstaat en verantwoordelijkheid eist van degene die een dergelijke bevoegdheid opgedragen is - het beginsel heeft zelfs dringende behoefte aan deze complettering. Want zonder deze aanvulling zou het medebeslissingsrecht verworden tot een recht om zonder verantwoordingsplicht over derden bevoegdheid uit te oefenen. Een dergelijk recht kan echter niet gemotiveerd worden. Het is ook bepaald niet te herleiden uit het democratisch principe. Veeleer vereist het democratisch principe zelf, zodra de valse gelijkstelling (van de beslissing

waaraan allen deelhebben met de zelfbeschikking van de enkeling) ongedaan is gemaakt, dat de beslissingen die voor het geheel genomen worden voor de betrokkenen verantwoord moeten worden. Met andere woorden: dit mondt uit in het ambtelijk principe. De synthese van democratie en ambtelijke constitutie is dus, om Jefferson nogmaals te citeren, niet alleen "popular government of the second degree of purity", dus slechts surrogaat voor zuivere en echte democratie - dit is de enige sluitende en de enige acceptabele oplossing die wij kennen voor het probleem van de institutionalisering van politieke vrijheid. De benaming synthese mag niet zodanig misverstaan worden als zouden in de representatieve democratie het ambtelijk principe en het democratisch beginsel zonder spanningen met elkaar versmolten zijn.

Beide principes mogen dan op elkaar aangewezen zijn, de gespannen verhouding die ertussen bestaat is daarom nog niet opgeheven. De democratische idee van het oorspronkelijke en gelijke recht van alle burgers op deelname aan het gemeenschappelijk bestuur en de ambtsgedachte dat elke bevoegdheid om voor anderen te beslissen als een overgedragen, juridisch vastgelegde en begrensde, tot verantwoordelijkheid verplichte volmacht opvat, zijn niet geheel met elkaar in overeenstemming te brengen. Maar hier vloeit geen bezwaar tegen de representatieve democratie uit voort. Het ontwerp voor een constitutie gebaseerd op vrijheid is geen rekenvoorbeeld dat zonder een restbedrag moet opgaan.

Het zijn de politieke partijen die het sterkst met de spanning tussen beide principes geconfronteerd worden. Zij moeten deze spanning intern doorstaan, omdat ze zowel buiten als binnen de ambtelijke ordening staan. De partijen staan er buiten voor zover het burgerlijke verenigingen zijn die gemeenschappelijke politieke doelen nastreven, dikwijls deelbelangen

of doelen die van regionaal belang of specifiek voor een bepaalde groep zijn. Ze staan er buiten, of op de drempel als het ware, als organisaties die kandidaten voor algemene verkiezingen voordragen. De partijen staan binnen de ambtelijke ordening met elke volksvertegenwoordiger. Deze grensoverschrijding betekent aan de ene kant dat de partij als geheel, daar het haar doel is ambten te bekleden, in programma en politiek niet uit het oog mag verliezen dat in de ambtelijke ordening van de gemeenschap de verantwoordelijkheid voor het geheel geïnstitutionaliseerd is. Aan de andere kant betekent dit dat de volksvertegenwoordigers hetgeen in hun partij gedacht, gezegd en besloten wordt niet kunnen negeren. Daarbij blijven ze evenwel binnen de verplichtingen van hun ambt, die gaan vóór boven alle partijbindingen. Elke instructie van de partij is totaal onverenigbaar met het ambtskarakter van het mandaat. Wie de plicht heeft rekening te houden met de belangen van iedereen die door zijn beslissingen geraakt wordt, heeft bij tegengestelde belangen en meningen, in de concurrentie en conflicten binnen de groep een geïnstitutionaliseerde vrijheid van handelen nodig. Inderdaad zijn, wat telkens weer is gebleken uit empirisch onderzoek, de fracties in de meeste parlementaire democratieën relatief onafhankelijk van andere partij-organen. De constitutionele praktijk houdt in elk geval op dit punt met het ambtelijk karakter van het mandaat in het algemeen meer rekening dan dikwijls wordt aangenomen.

Tenslotte rest de vraag of een politieke ordening die op een gespannen verhouding tussen twee principes gebaseerd is niet alleen al om deze reden labiel moet zijn. Deze veronderstelling kan uiteraard gemakkelijk geuit worden, maar evengoed kan stabiliteit het resultaat van deze stelling zijn, omdat de vervlechting historisch en in de praktijk gegroeid is; het is geen product van dogmatisme.

Dit staat vast: de vervlechting van beide principes met elkaar en het evenwicht daartussen is veel meer een vraagstuk voor de levende dan voor de geschreven constitutie. Dat het democratisch principe telkens weer aanspraak maakt op de alleenheerschappij werd reeds eerder aan de orde gesteld. Anderszijds wordt het ambtelijk principe voortdurend van binnenuit bedreigd, wanneer degenen die de ambten bekleden, vooral de ambten die van wezenlijk belang zijn voor de democratische constitutionele staat, zelf niet meer weten wat een ambt is en wat het van hen vergt, dan verliest een constitutie waarin ambtelijke ordening zich met het democratisch beginsel verbindt haar overtuigingskracht. Met andere woorden: de democratische constitutionele staat heeft een vitaal en helder ambtsethos nodig, gericht op de democratische gedachte, maar niet geabsorbeerd door het democratisch principe. Het is in gevaar wanneer dit ethos verloren gaat en niet stand houdt tegen de druk van deelbelangen. Daarmee is nogmaals gezegd: de democratische constitutionele staat, de representatieve democratie, is geen eenvoudig stelsel, niet in letterlijke zin en evenmin in overdrachtelijke zin. Maar juist daar op berust de unieke positie van dit stelsel.

Bron: Frankfurter Allgemeine Zeitung - editie 30 november 1985
vertaling: Pieter Verhulst

REACTIE

Bij alle waardering voor de bijdrage van Peter Graf Kielmannsegg overheersen mijn reserves tegenover dit betoog. Het beeld van een in verdrinking verkerende 'representatieve democratie', als 'second-best'-oplossing en surrogaatdemocratie, is erg zwart getekend. Sinds haar bestaan veracht, uitgedacht en gedesavouereerd, bevindt zich de representatieve democratie in een identiteitscrisis, in de verdediging, telkens weer aangevallen uit naam van het democratisch ideaal. De ambivalentie van de voorvechters van de representatieve democratie heeft de twijfels aan het democratisch gehalte gevoed. Het is waar: vooral in de 60'er en 70'er jaren waren de verwijten aan het adres van de representatieve democratie en zijn vertegenwoordigers niet mis. De felle kritiek kan hierbij niet los gezien worden van concrete maatschappelijke omstandigheden en de inhoud van de uiteenzettingen. De strijd voor een rechtvaardigere samenleving met alle emancipatorische eisen vandien, heeft vooral het politieke systeem geschokt; politieke instituties hebben aan geloofwaardigheid ingeboet; politiek handelen bevond zich in een zware legitimatiecrisis. Niettemin kan er in de laatste 15 jaar geen sprake zijn van terrein-verlies van de democratisch-representatieve idee.

In meandrische ontwikkelingen, met historische breuken en vooral met veel politieke strijd is vooral in West Europa het parlementarisme in veelvoudige varianten ontstaan. De opkomst van politieke partijen, de strijd om het kiesrecht, het ontstaan van politieke en bureaucratische instituties is met deze ontwikkeling verbonden. Tot vandaag speelt de idee van de representatieve democratie bij de constructie van nieuwe politieke arena's een beheersende rol (Europees Parlement, stadsdeelraden); haar normatieve uitgangspunten functioneren als graadmeter voor al dan niet genormaliseerde buitenlandse betrekkingen (Suriname). In zoverre bevindt de representatieve democratie zich geenszins in een verdedigingspositie. Griekenland, Portugal en Spanje zijn recente voorbeelden van herstel, resp. introductie van representatieve democratische stelsels.

Kielmannsegg's betoog staat in een traditie van een parlementarisme-discussie, die in Duitsland vooral door Carl Schmitt, Gerhard Leibholz, Werner Weber, Ernst Fraenkel, Joseph Schumpeter e.a. nadrukkelijk is beïnvloed. In zoverre is een betoog m.b.t. de identiteit van de representatieve democratie, het principe van de vertegenwoordiging, het ambtsprincipe vanuit deze traditie begrijpelijk. Maar tegelijkertijd gaat het verhaal voorbij aan de zeer belangrijke analyses van het daadwerkelijk functioneren van representatieve democratie. Het gaat bij Kielmannsegg om principes, hun logische verenigbaarheid, om spanningen, maar niet om een historische, materialistische onderbouwing van een verdediging van de representatieve democratie. Het is deze 'inhoudsloosheid' die de kritiek op het daadwerkelijk functioneren van representatieve democratie vereenzelvigd met 'verachting' en onrust. De ontwikkeling van de liberale staat naar de Keynesiaanse verzorgingsstaat en de hierbij betrokken parlementair-democratische instituties kunnen niet los van de economische, sociale en culturele ontwikkelingen gezien worden; de structurele veranderingen van de politieke instituties zoals bijv. parlement, parlementaire oppositie, van de verhoudingen tussen regering en parlement, bureaucratie en politiek, staan in nauw verband met de ontwikkeling van het kapitalisme in zijn verschillende ontwikkelingsfases. De primaire vraag is dan, welke rol en functie representatieve democratie in dit historisch proces heeft vervuld.

Het is juist: de disfunctionaliteit van representatieve democratie staat tegenover de vaak utopische gedachte van een basisdemocratie, die nauwelijks theoretisch onderbouwd als antithese functioneerde. Bernbach heeft niet ten onrechte de herleefde discussie omtrent de raden-democratie verweten, dat zij niet erg veel verder is gekomen dan een onvruchtbare en simplistische tegenstelling van liberaal-burgerlijke democratie en proletarische raden-democratie.

Belangrijke inzichten uit met name de organisatie-sociologie zijn over het hoofd gezien. Niettemin heeft juist deze discussie het parlementarisme aan zijn eigen uitgangspunten herinnerd en gemeten en de ordeningsprincipes van het sociale en politieke leven op hun waarheidsgehalte onderzocht. Hierbij is de ook aanwezige arrogantie van de macht van het representatieve stelsel transparant geworden. Onbestrijdbaar heeft de representatieve democratie ook aan essentiële eisen van een politiek systeem beantwoord: immers zijn voor deze vorm van democratie drie principes onstituierend, t.w. politieke verkiezingen, beslissingen per meerderheid, formalisering van het besluitvormingsproces. Deze principes lijken uit oogpunt van stabiliteit van het politieke systeem aantrekkelijk:

- iedere democratie moet tot 'bindende beslissingen' komen; het meerderheidsprincipe maakt dit mogelijk;
- beslissingen moeten geaccepteerd worden (legitimatie-probleem); politieke verkiezingen bieden een procedure aan, die het legitimatieprobleem 'oplost': het is ondenkbaar dat iedereen aan alle beslissingen deelneemt, verkiezingen bemiddelen tussen politiek en publiek op controleerbare wijze;
- het nemen van beslissingen moet niet iedere keer zelf tot probleem worden; formalisering van de besluitvorming heeft een beschermende functie.

Representatieve democratie biedt op zekere hoogte antwoorden voor problemen, die ieder politiek systeem moet oplossen en verwijzen indirect naar de zwakte van alternatieve vormen van democratie, die onvoldoende duidelijk kunnen maken welke andere principes voor het reguleren van besluitvormings-processen dan moeten gelden. De basisdemocratische ervaringen, die op dit moment opgedaan worden in de nieuwe partijen zoals de Grünen in Duitsland en Agalev in België, tonen aan dat een 'partij nieuwe stijl' met niet onaanzienlijke nieuwe problemen geconfronteerd wordt.

Kielmannsegg stelt dat politieke partijen het sterkst de spanning tussen het principe van de representatieve democratie en het ambtsprincipe voelen. De partijen staan buiten en binnen de ambtelijke ordening en bemiddelen daardoor tussen partij en algemeen belang. Dit lijkt mij een haast idyllische vertekening van de werkelijkheid. De recente ervaring met drie RSV-debatten, het parlementaire ritueel t.a.v. de Brede Maatschappelijke Discussie, het kernrakettenbesluit, de discussie omtrent de locatie van kernreactoren, het volkspetitionement spreken een andere taal. Het is toch beschamend te moeten zien hoe 'het' parlement bijv. met de RSV-enquete is omgesprongen. Van begin af aan zijn het de partij-politieke belangen, die de discussie domineren en die in de verste verte niet in staat zijn gebleken door 'grensoverschrijding' zoets als 'de verantwoordelijkheid voor het geheel' waar te maken. Het is genant te zien welk touwtrekken t.a.v. bepaalde moties in het RSV-debat heeft plaatsgevonden. Deze en andere praktijken - al dan niet structureel bepaald - ondermijnen het vertrouwen in 'de' politiek en daarmee in 'de' democratie.

Wanneer 53% van de Nederlandse bevolking voor het tweede RSV-debat uitsprekt, dat zij zich niet door het parlement vertegenwoordigd ziet dan zijn het de bovengenoemde praktijken en niet een 'sterke politieke

stroming' die de representatieve democratie verachten en die de democratie bedreigen.

De vraag is dan, hoe het komt dat blijkbaar vele mensen het vertrouwens-krediet in de parlementaire democratie opzeggen. Op het eerste gezicht lijkt deze constatering overtrokken. Immers de deelname aan verkiezingen is behoorlijk groot (tenminste bij Tweede Kamer-verkiezingen).

Regeringswisseling is mogelijk, coalities komen tot stand en zorgen voor electorale stabiliteit. Kortom: binnen het kader van representatieve democratie functioneert het politieke systeem tenminste zodanig, dat ook onpopulaire beslissingen maatschappelijk aanvaard worden. Maar dit is de oppervlakte van de politiek. De vraag moet worden gesteld in hoeverre politieke partijen in staat zijn de dringende problemen van de toekomst op een adequate manier te kunnen bewerken en ook de hiervoor nodige collectieve identificatie van de burgers tot stand te brengen. (Guggenberger).

Kielmannsegg betreurt dat degenen die ambten bekleden zelf niet meer weten wat een ambt is en eist een vitaal en helder ambtsethos als bolwerk tegen de druk van deelbelangen.

Wat betekent zo'n zin voor de geachte afgevaardigde Joekes (VVD), die krachtens zijn ambt als lid van de enquête-commissie de druk van deelbelangen weerstond met betrekking tot zijn politieke carrière? Een vitaal ambtsethos heeft het blijkbaar niet gemakkelijk in een partijendemocratie, die nog altijd onverkort representatieve democratie genoemd wordt.

Wolfgang Beck

BALANS VAN DE INSPRAAK

Het Centraal Punt Inspraak van de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening heeft eind vorig jaar een cahier uitgebracht "Balans van de inspraak". Het cahier bevat het verslag van een gesprek over de betekenis van het verschijnsel inspraak gedurende 12,5 jaar dat het CPI nu bestaat en over de verwachtingen van de betekenis van inspraak in de toekomst.

Aan het gesprek werd deelgenomen door de heren Van Burg en Van Hunnik (RARO), de heer Oosting (hoogleraar bestuursrecht en bestuurskunde), de heer Strik (werkgroep 2000), de heer De Wit (Vakgroep Stadsstudies, Utrecht) en de heer Zaalberg (Provinciale Raad voor de Ruimtelijke Ordening van Zuid-Holland).

Ingegaan wordt op de betekenis van inspraak in de relatie overheid-samenleving. Geconstateerd wordt dat inspraak steeds meer in regelgeving wordt opgenomen, maar dat de regelgeving achterloopt bij maatschappelijke ontwikkelingen. De belangstelling van de bevolking taant als men zich niet in de resultaten van de inspraak herkent. Het gaat hen meer om zakelijke successen dan om het emancipatorische en continue karakter van het inspraakproces.

Sommige gespreksdeelnemers voorzien dat de overheid zich op een aantal terreinen zal terugtrekken en dat beslissingen binnen bepaalde randvoorwaarden meer bij belanghebbenden zelf gelegd zullen worden. Anderen waarschuwen tegen het opgeven van de verworvenheden van inspraak zonder dat een reëel alternatief voorhanden is.

In de maatschappij ontstaat een toenemend besef dat men minder van de overheid moet verwachten voor het oplossen van problemen (mede op grond van negatieve ervaringen). Anderzijds is er ook een toenemende erkenning dat de overheid er is om knopen door te hakken. Beide lijnen begrenzen, op verschillende wijze, de ruimte voor inspraak.

Overigens zullen in de "high tech samenleving" met een beperkte formele economie, mensen veel meer zelf moeten regelen. Inspraak heeft alleen betrekking op de formele sector. In de informele sector komen allerlei nieuwe vormen van samenwerking en coalitievorming voor. De functie van de overheid als hoeder van het algemeen belang wordt dan vooral op lokaal niveau wat minder noodzakelijk.

Conclusie: afgewacht moet worden in hoeverre de overheidstaken zullen afnemen en de zeggenschap direct bij de mensen zelf zal komen te liggen. Voor de overheidstaken die resteren blijft inspraak een waardevol instrument, zowel ten behoeve van de legitimatie en de kwaliteit van overheidsoptreden als vanuit emancipatorisch oogpunt. Dat instrument moet behouden blijven.

CPI-cahier nr. 11 "Balans van de inspraak" is gratis verkrijgbaar bij het Centraal Punt Inspraak te Den Haag, tel. 070-264201 t.s.l. 2714 en 2717.

RECTIFICATIE

In MO nr. 38 is op blz. 15 het gironummer van de WONN verkeerd vermeld. Om de Documentatieset Werk te bestellen moet f 22,50 overgemaakt worden op gironummer 3731791.

RECHTSVORM OP MAAT

Bij de Stichting Zelfbestuur is verschenen "Rechtsvorm op maat", handleiding bij het kiezen van de eigen bedrijfsvorm. Anton Scheffers, bedrijfskundig adviseur, heeft dit boek geschreven als hulpmiddel voor degenen die op zoek zijn naar de meest geschikte rechtsvorm voor het eigen bedrijf.

Het boek zet niet de verschillende rechtsvormen met hun kenmerken en consequenties op een rijtje, maar gaat uit van de situatie, wensen en verwachtingen van de initiatiefnemers. Aan de hand van een aantal aspecten (zoals zeggenschap, eigendom, financiële aansprakelijkheid, belastingen, winstbestemming, sociale verzekeringen) worden telkens alle rechtsvormen doorgenomen.

"Rechtsvorm op maat" bevat tevens een praktijkverhaal en enkele bijlagen, waarin meer gedetailleerde gegevens staan (onder meer over sociale verzekeringen, belastingfaciliteiten en het verschil tussen besteedbaar inkomen in geval van loondienst of zelfstandig ondernemerschap).

Verkrijgbaar bij de boekhandel of door overmaking van f 19,— + f 3,30 (verzendkosten) op giro 2790745 t.n.v. Stichting Zelfbestuur, Utrecht o.v.v. "Rechtsvorm op maat".

OUDERPARTICIPATIE

Onlangs is verschenen het boekje "Ouderparticipatie een nood...zaak". Daarin wordt nader ingegaan op enige theorievorming ten aanzien van ouderparticipatie, worden enige praktijkvoorbeelden nader uitgeschreven en wordt aandacht besteed aan voorwaardelijke zaken.

De theorievorming gaat in op de definitie van ouderparticipatie, geeft een overzicht van te organiseren ouderactiviteiten en gaat in op de effecten die ouderparticipatie kan hebben op de onderwijsgevende, het kind, de ouder en de school als organisatie.

De praktijkbeschrijvingen variëren van een ouderactiviteit die ligt in de sfeer van "hand- en-spandiensten" tot een activiteit die beschrijft op welke wijze ouders kunnen meebeslissen over de aanschaf van een nieuwe methode.

In de voorwaardelijke sfeer wordt aandacht besteed aan de wijze waarop men ouders kan werven voor activiteiten. Daarnaast is er een apart hoofdstuk over de begeleiding van ouders die op de een of andere manier binnen de school actief betrokken zijn bij activiteiten binnen of in relatie met de school.

Het boekje is te bestellen bij: Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding, Willemstraat 106, 2514 HN Den Haag, tel. 070-645810 (vragen naar dhr. Noya)

"MIGRANTENWERK: EEN VERZAMELNAAM VOOR EEN VAK APART?"

De Provinciale Ondersteuningsorganisatie voor Sociaal Cultureel Werk in Zuid-Holland, de vereniging POOK, heeft een brochure uitgebracht over migrantenwerk. De brochure is een samenwerkingsprodukt van opbouwwerkers uit Gorinchem, Maassluis, Schiedam en Dordrecht, die gericht zijn op Turkse en Marokkaanse bevolkingsgroepen of gericht zijn op Surinaamse en Antilliaanse groepen.

De publicatie is voornamelijk gebaseerd op eigen ervaringen van de werkers en bevat een standpuntbepaling met betrekking tot de inhoud van het categoriaal werken met buitenlanders en de plaats daarvan binnen het opbouwwerk. Er wordt duidelijk een pleidooi gehouden voor het structureel maken van het migrantenwerk als eigen werksoort. Aldus wil men een bijdrage leveren aan de werkontwikkeling.

De brochure kost f. 10,- en kan worden besteld bij POOK, Tuinlaan 96, 3111 AX Schiedam, tel.010-734833

LBR-BULLETIN

Met de komst van het Landelijk Buro Racisme-bestrijding vorig najaar is er ook een nieuw periodiek op de markt gekomen: het LBR-Bulletin. In het eerste gratis nummer veel informatie over het LBR zelf, o.a. een artikel over het ontstaan, de doelstellingen en de werkwijze (zie ook MO september 1985). Verder artikelen over discriminatiebestrijding op de woning- en arbeidsmarkt, de vele manieren waarop gemeenten discriminatie kunnen bestrijden en het straf- en civielrecht als wapens in de strijd tegen rassendiscriminatie. Het LBR-Bulletin gaat 8 x per jaar verschijnen. Vanaf 1986 wordt een abonnementsgeld geheven.

Inlichtingen bij het LBR, postbus 517, 3500 AM Utrecht, tel. 030-331421.

REGELS EN PROCEDURES BIJ VERBOUW

In de laatste brochure uit de LOBH-Verbouwreeks worden regels uiteen-gerafeld en achtergronden belicht m.b.t. verbouwprocessen.

Het feit dat (ver)bouwprocessen jaren duren, heeft niet te maken met technische onmogelijkheden, maar met grenzen in regels en procedures. Vooral gebruikers die streven naar andere woon- en leefvormen stuiten voortdurend op deze grenzen.

In de brochure wordt ingegaan op de bij (ver)bouwprocessen betrokken partijen, met name de overheid, en wordt vanuit een drietal invalshoeken naar verbouw gekeken: het proces, de kwaliteit en de kosten. Er wordt aandacht besteed aan de maatschappelijke randvoorwaarden, zoals die o.a. tot uitdrukking komen in procedures, kwaliteits- en kostennormen van de overheid. Zestien regelingen van de overheid worden nader bekeken.

Te bestellen door fl. 10,- over te maken op giro 3067398 t.n.v. LOBH-informatie, Amsterdam, o.v.v. Regels en procedures.

VAN ACTIEVOERDER NAAR MAKELAAR?

In drie achtereenvolgende jaren heeft het NIMO in de najaarsperiode een zogenaamd trendonderzoek uitgevoerd onder opbouwwerk(st)ers en opbouwwerkinstellingen. In alle gevallen stond de vraag centraal op welke terreinen opbouwwerk zich afspeelde en welke verschuivingen in werkzaamheden waren te constateren. In het laatstgehouden onderzoek, uitmondend in het rapport "Opbouwwerk anno 1984 in beeld", is tevens aan ondersteuningsinstellingen, zoals bijvoorbeeld verkeersveiligheidsorganisaties en adviesbureaus kleinschalig werk, gevraagd naar hun ervaringen met opbouwwerk.

Momenteel is een onderzoek in voorbereiding naar de functie van professionele ondersteuning vanuit het gezichtspunt van bewonersgroepen. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn niet instellingen voor opbouwwerk maar bewonersgroepen de informanten. Hun ervaringen met verschillende vormen van ondersteuning en hun visie daarop vormen het belangrijkste aandachtsveld.

Het onderwerp van het voorgenomen trendonderzoek sluit aan bij het thema van het NIMO-congres "Tussen straat & staat", dat afgelopen november plaatsvond. Onder de deelnemers aan het congres is een beknopte enquête gehouden om te achterhalen hoe zij aankijken tegen professionele ondersteuning van bewonersgroepen, welke verschuivingen zij signaleren sinds de jaren zeventig en welke verwachtingen zij hebben voor de toekomst. De resultaten van deze enquête zijn hieronder weergegeven.

De congresdeelnemers vormen een gemeleerd gezelschap; personen die uiteenlopende maatschappelijke posities bekleden en, variërend van zeer direct tot op afstandelijke wijze, betrokken zijn bij bewoners- en belangenorganisaties. Aan al degenen die zich aanmeldden (315 personen) is een vragenlijst verstuurd met het verzoek deze in te vullen en op de congresdag in te leveren. Van de circa 240 feitelijke deelnemers aan het congres hebben er slechts 80 de vragenlijst ingevuld. Een geringe respons, temeer als men bedenkt, dat de vragenlijst kort was en de beantwoording anoniem.

Slechts 4 procent van de respondenten is lid van een bewonersorganisatie, 12 procent bestaat uit ambtenaren en het merendeel, namelijk 84 procent bevindt zich "ertussen". Zowel "straat" als "staat" vormen te kleine groepen voor een afzonderlijke weergave van standpunten. Daarom worden de meningen van de respondentgroep in zijn geheel weergegeven. Deze meningen zijn niet typerend voor de maatschappelijke groeperingen waar de betrokkenen deel van uitmaken; de deelname aan de enquête is grotendeels bepaald door interesse in/betrokkenheid bij de problematiek die in het congres aan de orde is geweest.

De respondentgroep bestaat uit 15 vrouwen en 65 mannen. Het grootste deel is tussen de 30 en 40 jaar, namelijk 54 procent.

Wat betreft maatschappelijke positie is hierboven een globaal onderscheid gemaakt tussen drie geledingen. De "tussen"groep (67 respondenten) is als volgt samengesteld:

opbouwwerk (st)ers	29
anderzins professionele ondersteuner	20
docent HBO	5
onderzoeker	4
overig	9

Rollen van professionele ondersteuners

Professionele ondersteuners - opbouwwerkers, juristen, architecten etc. - kunnen verschillende rollen vervullen in relatie tot bewonersgroepen, soms meerdere rollen achtereenvolgens. De indruk bestaat dat momenteel

andere functies op de voorgrond staan dan een tiental jaren geleden. Om na te gaan welke rollen in deze twee perioden eruit springen is gevraagd om zowel voor de jaren zeventig als voor de jaren tachtig aan te geven welke drie rollen het duidelijkst te herkennen zijn in het optreden van professionele ondersteuners en hierin een rangorde aan te brengen van één tot drie (1=de meest dominante rol). Acht rollen zijn door middel van een trefwoord aangeduid in de vragenlijst. Daarnaast is de mogelijkheid opengelaten om andere typerende rollen te beschrijven. Van een aanzienlijk aantal respondenten, namelijk 17, zijn de antwoorden niet bruikbaar. Zij hebben ofwel de vraagstelling verkeerd geïnterpreteerd (bijvoorbeeld van alle beschreven rollen aangegeven in hoeverre zij op de voorgrond staan) of slechts voor een van beide perioden hun indruk weergegeven.

Noch in 1975, noch in 1985 (korthedshalve zo aangeduid; lees daarvoor de jaren zeventig en de jaren tachtig) is er sprake van een duidelijk "profiel", dat wil zeggen, dat geen der rollen er uitdrukkelijk uitspringt als komend op de eerste, tweede of derde plaats.

Tabel 1

Karakterisering als meest dominerende rol (toekenning rangnummer 1) N=63

1975		1985	
ondersteuner	27%	ondersteuner	24%
actievoerder	19%	medestrijder	24%
medestrijder	17%	sociale vernieuwer	16%

Zowel voor 1975 als voor 1985 wordt de professionele ondersteuner door veel respondenten gezien als iemand die op de eerste plaats bewonersgroepen ondersteunt en daarbij veel aandacht besteedt aan het groepsproces dan wel optreedt als medestrijder. Wordt hij voor de jaren zeventig door velen gekenschetst als zijnde actievoerder op de eerste plaats, voor de tegenwoordige tijd is dat slechts incidenteel het geval (5%). In plaats daarvan wordt hem door velen als meest dominante de rol toegeschreven van iemand die sociale ontwikkelingen stimuleert.

Een iets ander beeld van de rolverschuiving die heeft plaatsgevonden ontstaat als we nagaan welk percentage van de respondenten aan ieder van de rollen het rangnummer 1 of 2 of 3 heeft toegekend.

Tabel 2

Karakterisering als dominerende rollen (toekenning rangnummer 1,2,3) N=63

1975		1985	
actievoerder	67%	makelaar	57%
ondersteuner	62%	soc. vernieuwer	51%
medestrijder	56%	ondersteuner	48%
makelaar	35%	medestrijder	48%
soc. vernieuwer	32%	advocaat	33%
advocaat	22%	trainer	29%
plaatsvervanger	17%	actievoerder	14%
trainer	8%	plaatsvervanger	11%
anders	1%	anders	9%
	(300%)		(300%)

Als we afzien van de nuancering die respondenten hebben aangebracht in de rangorde en afgaan op de mate waarin rollen als dominerend worden gezien (hetzij op de eerste, hetzij op de tweede, hetzij op de derde plaats), dan blijkt nog duidelijker, hoezeer de rol van actievoerder naar de achtergrond is verschoven.

Als typerend voor zijn optreden nu worden vooral gezien het met elkaar in contact brengen van partijen en het stimuleren van sociale vernieuwingen. Er is sprake van een zekere stabiliteit wat betreft de dominantie van de rollen ondersteuner en medestrijder. Verder is het opvallend dat voor de huidige periode meer mensen de professionele ondersteuner als trainer zien, in vergelijking met de jaren zeventig.

Als andere rollen die op de eerste of de tweede plaats komen voor de tachtiger jaren worden o.a. genoemd: verbreder van sociale ontwikkelingen, organisatiedeskundige, manager, stimulator, product/resultaatgerichte ondersteuner.

In aansluiting op de typering van rollen voor de jaren tachtig en het recente verleden is de vraag gesteld of in de komende vijf jaar belangrijke verschuivingen worden verwacht. Van de respondenten die op deze vraag zijn ingegaan (91%) is ongeveer de helft van mening dat dergelijke verschuivingen zich zullen voordoen. Zij verwachten vooral dat professionele ondersteuners op de voorgrond zullen treden als sociale vernieuwers en makelaars.

Aard van de ondersteuning

De ondersteuning van bewonersgroepen is niet beperkt tot personele middelen, dat wil zeggen de inzet van beroepskrachten die hun diensten aan groepen verlenen. Faciliteiten zoals vergaderruimte en apparatuur, naar eigen behoefte te besteden budgetten en de beschikbaarheid van informatie maken er ook deel van uit.

Enkele belangrijke vormen van ondersteuning zijn aan de congresdeelnemers voorgelegd met de vraag aan te geven of deze thans meer, minder of net zo nodig zijn voor bewonersgroepen in vergelijking met de jaren zeventig.

Tabel 3

Behoefte aan ondersteuning in vergelijking met de jaren zeventig 1) N=80

	meer	minder	net zo
- Sociaal-organisatorische adviezen (opzetten en draaiende houden van een organisatie)	40%	11%	49%
- Strategische en tactische adviezen (met wie sluit je een bondgenootschap, welke actie is geschikt?)	60%	6%	34%
- Hulp bij scholing en vorming, o.m. van kader	43%	15%	42%
- Budgetten t.b.v. aantrekken adviseurs, publiciteit, onderzoekers	63%	6%	29%
- Juridische advisering	55%	8%	36%
- Wegwijs maken in de maatschappelijke infrastructuur	39%	14%	46%
- Informatie en documentatie op maat verschaffen op beleidsterreinen als volkshuisvesting, sociale zekerheid, werkgelegenheid e.d.	51%	5%	43%
- Faciliteiten (vergaderruimte, apparatuur)	14%	20%	66%
- Onderzoekscapaciteit (afhankelijk van het beleidsterrein waarop de groep zich beweegt)	37%	14%	44%

Uit bovenstaande tabel komt naar voren, dat alle genoemde vormen van ondersteuning nu net zo of nog harder nodig geacht worden, namelijk door 80 tot 94% van de respondenten. Een grotere behoefte aan ondersteuning wordt door het merendeel vastgesteld ten aanzien van:

- strategische en tactische adviezen
- budgetten voor het aantrekken van adviseurs, publiciteit, onderzoekers

- juridische advisering
- informatie en documentatie op maat.

Wat betreft faciliteiten voor bewonersgroepen zoals vergaderruimte en apparatuur is tweederde van mening dat de behoefte daaraan nu net zo groot is als in de zeventiger jaren. Men lijkt redelijk tevreden te zijn met de beschikbaarheid van dit soort faciliteiten; eenvijfde stelt, dat de behoefte eraan minder is.

Bij de inschatting van de behoefte aan ondersteuning heeft ongeveer eenderde van de respondenten algemene bewonersorganisaties op het oog, eenderde specifieke organisaties (vooral huurderscommissies, werklozen, uitkeringsgerechtigden) en de rest heeft dat niet aangegeven.

Opvattingen over ondersteuning van bewonersorganisaties

Opvattingen over het recht op eigen middelen van bewonersorganisaties en over de aard van gewenste personele ondersteuning zijn onderzocht door de mening te vragen over een tiental uitspraken.

Tabel 4

Opvattingen over ondersteuning van bewonersgroepen 1) N=80.

	oneens	eens noch oneens	eens 2)
1. De overheid dient bewonersgroepen wel middelen ter beschikking te stellen, maar geen functionarissen	66%	13%	21%
2. Bewonersgroepen hebben recht op ondersteuning; overheden en concerns maken immers ook gebruik van adviesbureaus	6%	4%	90%
3. Het budgetrecht voor bewonersorganisaties dient op groter schaal te worden ingevoerd	5%	24%	70%
4. Een deel van het budget voor wetenschappelijk onderzoek dient te worden gestort in een fonds, waaruit bewoners kunnen putten om eigen onderzoek te financieren	10%	8%	81%
5. Een deel van de gelden voor de uitvoering van sociale zekerheidswetten zou rechtstreeks naar organisaties van uitkeringsgerechtigden moeten gaan	28%	29%	41%
6. Zelfhulpgroepen en professionals verdragen elkaar niet	59%	30%	9%
7. Professionals vergroten de onafhankelijkheid van bewonersgroepen	17%	49%	33%
8. Hulpverlening door familie, kennissen en burens verdient de voorkeur boven hulp door professionals	30%	41%	29%
9. In vele gevallen kunnen ambtenaren net zo goed of veel beter bewonersgroepen ondersteunen	85%	7%	8%
10. Integrale beleidsvoering op gemeentelijk niveau verloopt beter indien bewonersgroepen mede vorm geven aan zo'n beleid	11%	22%	63%

1) Voorzover percentages niet tot 100 optellen komt dat doordat sommige uitspraken niet door alle respondenten beoordeeld zijn.

2) In de enquête zijn de meningen op een 5-puntsschaal weergegeven; de percentages aan de uiteinden van de schaal zijn hier bij elkaar opgeteld.

De meerderheid van de respondenten is zeer uitdrukkelijk de mening toegedaan, dat bewonersgroepen recht hebben op professionele ondersteuning (1 en 2) en dat ze dienen te beschikken over eigen middelen, zowel voor reguliere activiteiten (3) als voor het uitbesteden van onderzoek (4).

Over het gebruik van een deel van de gelden, bestemd voor de uitvoering van sociale zekerheidswetten, door organisaties van uitkeringsgerechtigden, zijn de meningen verdeeld (5).

Wat betreft de aard van de gewenste ondersteuning komt het volgende beeld naar voren:

- een kleine meerderheid vindt, dat zelfhulp en professionele ondersteuning samen kunnen gaan (6)
- de helft kan zich niet vinden in de uitspraak dat professionele ondersteuners de onafhankelijkheid van bewonersgroepen vergroten, is het daarmee eens noch oneens (7)
- voorkeur voor hulpverlening door familie, kennissen en burens boven hulp door professionals vindt even weinig voor- als tegenstanders (8)

Twee conclusies zijn denkbaar, namelijk a. dat de meningen over informele versus professionele ondersteuning inderdaad verdeeld zijn en b. dat de uitspraken voor meerdere interpretaties vatbaar zijn en respondenten om die reden in het midden scoren. Bijvoorbeeld men kan positief staan tegenover hulpverlening door familie e.d. indien dit mogelijk is én wenselijk wordt geacht door betrokkenen, negatief daarentegen indien dit de enig overblijvende vorm van hulp is, wanneer er geen middelen beschikbaar worden gesteld voor professionele hulp.

De enqueteresultaten leveren op dit onderdeel geen helder beeld op, wel is duidelijk, dat men weinig ziet in ondersteuning door ambtenaren (9). Tenslotte, tweederde vindt dat integrale beleidsvorming op gemeentelijk niveau (bijvoorbeeld door het bevorderen van samenhang tussen de uitvoering van diensten als GSD, huisvesting, GEB) beter verloopt, indien bewonersgroepen mede vorm geven aan dit beleid (10).

We laten de belangrijkste resultaten van de enquête nog eens in vogelvlucht de revue passeren.

In vergelijking met de zeventiger jaren treedt de professionele ondersteuner nu veel meer op als makelaar die partijen met elkaar in contact brengt en als sociaal vernieuwer; als actievoerder is hij min of meer van het toneel verdwenen. Zowel toen als nu zijn ondersteuning en medestrijden met bewonersgroepen belangrijke facetten van zijn functie. Voorts zien we, dat zijn rol als trainer nu meer op de voorgrond staat. Alle aan de respondenten voorgelegde vormen van ondersteuning worden nu net zo of nog harder nodig geacht dan in de jaren zeventig. Een grotere behoefte aan ondersteuning wordt door het merendeel geconstateerd t.a.v.: strategische en tactische adviezen, juridische advisering, informatie en documentatie op maat en budgetten voor adviseurs, onderzoekers en publiciteit.

De meerderheid vindt, dat bewonersgroepen recht hebben op professionele ondersteuning en dat ze dienen te beschikken over eigen middelen, zowel voor reguliere activiteiten als voor het uitbesteden van onderzoek. Over de aard van de gewenste ondersteuning lijken de meningen uiteen te lopen, zoveel is echter duidelijk, dat ondersteuning door ambtenaren van de hand wordt gewezen.

**CONFERENTIE OVER NIEUWE EN INFORMATIE-
TECHNOLOGIE IN DE VOLWASSENEN-EDUCATIE**

Ben groot en internationaal gezelschap woonde van 23 tot 27 september 1985 een conferentie in Woburn, Engeland, bij over nieuwe en informatie-technologie in de volwassenen-educatie, met als doel onderling ervaringen uit te wisselen.

Tijdens de conferentie werd zowel ingegaan op theorievorming rond het gebruik van de nieuwe technieken als de praktische hantering ervan, door middel van een programma dat bestond uit lezingen, excursies, een "social evening" en werkgroepen.

Niettegenstaande de titel van de conferentie en het feit dat in educatieve processen altijd die technieken gebruikt moeten worden die de informatie-overdracht optimaal maken, concentreerde de conferentie zich vrijwel uitsluitend op het gebruik van de computer als hulpmiddel. Drukwerk, radio, video etc. bleven goeddeels onbesproken.

De inhoud van de conferentie betrof vooral:

- Hoe kan de computer toegankelijk en bruikbaar worden gemaakt voor een groot publiek? ("burger-informatica")
- Hoe kan het gebruik van moderne informatietechnologie emancipatorisch werken voor de sociaal-economisch zwakke groepen in de samenleving?

De noodzaak van het eerste punt, daar was men het over eens, is zonneklaar. Door de ontwikkelingen in de micro-electronica dringen deze technieken in alle facetten van het dagelijks leven door. De sociaal-economische veranderingen die er mee gepaard gaan, zijn even vergaand als die welke bij eerdere "revoluties" (de agrarische en industriële) optraden. Vanuit deze optiek gezien is het duidelijk dat iedereen iets van computers moet weten.

Naast de sociaal-economische ontwikkeling is er nog een belangrijke verandering; die in de wijze van informatie-overdracht. Automatisering maakt het mogelijk om in korte tijd grote groepen veel informatie te geven, waardoor weer een stap verder gezet kan worden op de weg van democratisering van informatie, die al eerder werd ingeslagen door de uitvinding van de boekdrukkunst, radio, televisie en telefoon.

De sociaal-economische ontwikkeling en die in de informatie-overdracht resulteren in een geleidelijke transformatie van de samenleving in een informatie-samenleving.

Als gevolg hiervan vliegen de computercursussen als warme broodjes over de toonbank. Zeer veel mensen voelen zich opgejut om een computercursus te gaan volgen - waar ze dan vaak niet veel meer leren dan een beetje programmeren in Basic. Is dat nu wel zo nodig?

Veel belangrijker dan de vraag hoe een computer moet worden bediend is de vraag waarvoor een computer kan worden gebruikt. Dat betekent dat het in wezen gaat om de vraag om informatie, om de concrete probleemstelling. Vaak kan het antwoord heel efficiënt worden gegeven met behulp van drukwerk, audio of video. De computer is een goed hulpmiddel wanneer het gaat om ingewikkelde berekeningen, zoekacties in uitgebreide verzamelingen (databestanden), bewerken van teksten, besturen van machines en het opslaan en verwerken van grote hoeveelheden gegevens.

Niet minder essentieel dan de "wat-vraag" is de "waarom-vraag". Zowel de informatie zelf als het gebruik ervan en de middelen voor informatie-overdracht c.q. -verwerving moeten worden gezien in een totale sociaal-politieke context. Een deelnemer uit Polen bijvoorbeeld

benadrukte dat hij binnen zijn sociaal-politieke context bepaalde informatie niet kan verzamelen en doorgeven.

Informatie en emancipatie

In processen van informatie-overdracht worden impliciet waarden, normen en attitudes van een samenleving doorgegeven.

Dat heeft onder andere tot gevolg dat weinig vrouwen naar computercursussen gaan.

Dat is niet erg wanneer naar de inhoud van veel computercursussen wordt gekeken. Er worden vaak veel overbodige dingen geleerd, waarvan wellicht alleen het nevenresultaat belangrijk is: de angst voor de computer is weg of in ieder geval gerelativeerd.

Het is wel erg wanneer wordt gerealiseerd dat als alleen of voornamelijk door mannen met een computer wordt gewerkt dit sterk rolbevestigend werkt. De enige manier om meer vrouwen, maar ook andere groepen die niet zo gemakkelijk een cursus (voor volwassenen) volgen bij het informatie- en computergebeuren te betrekken, is door de cursussen veel praktischer te maken door ze te richten op: wat kun je ermee doen, voor welke doelen en wat moet je daarvoor van automatisering weten (in historisch en ideologisch perspectief).

Het is wezenlijk dat de vragen van de gebruiker centraal staan en als uitgangspunt dienen. De huidige praktijk is dat meestal de vragen en belangen van het bedrijfsleven tot uitgangspunt dienen. Daarbij moet men zich realiseren dat alle ontwikkelingen in de informatie-technologie voortkomen uit de defensie-industrie, met name die in de westerse machtscentra.

De conferentie was van mening dat informatie-technologie en volwasseneneducatie als middelen voor emancipatie en verdere democratisering van de samenleving moeten worden gebruikt.

Er waren overigens ook deelnemers aan de conferentie die vonden dat emancipatie slechts een afgeleide kan zijn van een betere sociaal-economische positie. Zo gezien ligt de rechtvaardiging van computer-alfabetiseringscursussen voor volwassenen in het algemeen en kansarme groepen in het bijzonder in een betere positie op de arbeidsmarkt. Overigens werd geconstateerd dat de zo verkregen voorsprong van tijdelijke aard is. Over twee à drie jaar zal het tekort aan mensen die met een computer kunnen omgaan voorbij zijn, mede door het grote aanbod van computercursussen. Het tekort aan informaticaspecialisten zal van langere duur zijn.

Om te bereiken dat meer wordt uitgegaan van de vragen van gebruikers (aan de basis) is een goede samenwerking nodig, nationaal zowel als internationaal, tussen volwasseneneducatie en belangengroepen zoals de vakbeweging.

Wanneer op grote schaal geleerd wordt met informatietechnologie en computers om te gaan, zullen er grote financiële bijdragen van de overheid of het bedrijfsleven nodig zijn. Belangrijker dan geavanceerde apparatuur is het om daarbij over goed instructiemateriaal te beschikken.

Ervaringen in Engeland, waar de laatste jaren op grote schaal computer-alfabetiseringscursussen zijn georganiseerd, waaraan door een doorsnede van de bevolking werd deelgenomen, leren dat er nauwelijks sprake is van invloed op sociale en economische ontwikkeling in het algemeen. Er is in individuele gevallen natuurlijk wel sprake van invloed op vooral de persoonlijke economische situatie. Het kan een opstapje betekenen in werken met gegevensverwerkende systemen of, na verdere studie, een baan in de automatisering. De verwachting dat, wanneer iedereen kan omgaan met toepassingen van informatietechnologie, de samenleving als geheel een soepele transformatie tot informatiesamenleving doormaakt, is een fictie. Het heeft er veeleer de schijn van dat zaken als computer-

alfabetisering totaal geen positieve invloed hebben op de complexe sociale problemen in onze samenleving, integendeel, ze worden er eerder door versterkt.

Samenvattend kan gesteld worden dat leren werken met computers:

- a. volsterkt geen garantie biedt op een (betere) baan (sociaal-economische positie), en daarmee geen bijdrage levert aan het oplossen van deze complexe sociaal-economische problemen
- b. de kwaliteit van het bestaan niet direct verhoogt, zeker niet op korte termijn
- c. niet als doel op zich moet worden gezien, doch veeleer als middel om andere dingen te leren, te leren met behulp van allerlei technieken (ook de computer) specifieke problemen op te lossen
- d. zoveel mogelijk op zeer praktisch gebruik moet worden gericht.

Omdat ik wel eens wilde zien wat er op direct uitvoerend niveau werd gedaan heb ik buiten het conferentieprogramma om nog twee bezoeken afgelegd.

Het eerste bezoek betrof de Greater London Council, een soort overkoepelend gemeentebestuur van groot Londen. Binnen het computercentrum van de GLC is een groep van 10 mensen bezig met een "Community Computing Project", waarin aan vrijwilligers, werklozen, buurt- en wijkgroepen etc. ondersteuning op het gebied van automatisering wordt geboden. Dat varieert van het geven van (gratis) cursussen tot het ter beschikking stellen van apparatuur en programmatuur. De benadering is erg praktijkgericht. Daardoor bestaat het grootste deel van de zaken die met behulp van de GLC worden gerealiseerd uit relatief eenvoudige toepassingen, zoals tekstverwerking. Aan de andere kant worden ook innovatieve toepassingen, bijvoorbeeld het gebruik van aangepaste apparatuur door gehandicapten, niet uit de weg gegaan. Er wordt enorm veel gebruik gemaakt van de door de GLC geboden ondersteuning.

De zelfstandig en "links" opererende GLC is de regering Thatcher een doorn in het oog. Dat is wellicht een van de redenen waarom zij heeft besloten, daarin helaas door een meerderheid van het parlement gesteund, om de GLC per 1 april 1986 op te heffen.

Verder bezocht ik het Mary Ward Centre. Het Mary Ward Centre is een combinatie van volkshogeschool en wijkcentrum in het midden van Londen, dat onder andere computercursussen organiseert. Ze doen dat met behulp van de GLC, die de apparatuur ter beschikking heeft gesteld en - op de achtergrond - begeleiding geeft. Het was opvallend hoe ongedwongen het eraan toe gaat. Het cursuslokaal met 6 in het midden opgestelde computers, waardoor de cursisten nu eens niet met de rug naar elkaar zitten, is nauwelijks beveiligd. Alles staat er nog. Regelmatig lopen er mensen binnen om een kop koffie te drinken, een hapje te eten of nog eens wat te oefenen.

De computer wordt dus als heel gewoon gezien, en zo hoort het ook.

Albert Visser

GEMEENTELIJK VERBOUWBELEID, EEN STRATEGIE VOOR DE TOEKOMST

Onder deze titel organiseert de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH) in vijf gemeenten studiedagen in februari en maart 1986. Deze studiedagen zijn gericht op bestuurders en -ambtenaren, raadsleden en opbouwwerkers.

Het thema wordt behandeld in het perspectief van de nieuwe rolverdeling in de volkshuisvesting, die gaat ontstaan door de decentralisatie. Het accent ligt op de rol van bewoners en woningzoekenden, woningcorporaties en gemeentelijke overheid.

Op de studiedagen zal in het ochtendgedeelte ingegaan worden op het beleidskader van verbouw, de methodes die bij planvorming kunnen worden gehanteerd en verschillende mogelijkheden van financiering en exploitatie. In het middagedeelte zullen de deelnemers het gebodene kunnen verwerken en toepassen op desgewenst zelf ingebrachte praktijk-situaties. Er zal een workshop proces/methode en een workshop financiering en exploitatie worden gehouden. De studiedagen zullen worden ondersteund met schriftelijke informatie.

Deelname aan een studiedag kost f. 30,—, de lunch kost f. 17,50. De LOBH verbouwreeks, een serie van 6 boekjes over allerlei aspecten van het verbouwen van panden is verkrijgbaar na betaling van f. 30,—. Data en plaatsen: 20 februari, Delft; 26 februari, Amsterdam; 27 februari, Arnhem; 6 maart, Groningen; 13 maart, Eindhoven.

Nadere informatie en aanmelding bij
LOBH, Henri Polaklaan 12 b, 1018 CS
Amsterdam, tel. 020-223505.

STUDIEREIZEN VOOR BEGELEIDERS VAN BUITENLANDSE JONGEREN

De organisatie van Interkulturele Jongerenuitwisseling, AFS, organiseert in 1986 een groot aantal programma-activiteiten op het gebied van de migrantenproblematiek, waaronder studiereizen naar Turkije, Marokko en Tunesië. Beroepsbeoefenaren, die in hun werk met jongeren uit de minderheidsgroepen te maken hebben, kunnen in aanmerking komen voor een studiereis om het vaderland van hun pupillen te leren kennen via het alledaagse leven in een gastgezin.

Het gaat om studiereizen van drie weken met als bestemming Turkije, Marokko en Tunesië. Als voorbereiding op het verblijf in het gastland zal een tweedaagse studiebijeenkomst worden georganiseerd. Naast de praktische voorbereidingen en het uitwisselen van werkervaringen zal ook aandacht besteed worden aan de achtergronden van de positie van de buitenlandse werknemers in Nederland.

In het gastland zullen o.a. bezoeken worden gebracht aan scholen, gezondheidsinstellingen en dergelijke.

Na terugkomst worden de zin en het nut van het programma besproken, evenals de manier waarop de opgedane ervaringen bruikbaar gemaakt kunnen worden. De data van de reizen zijn:

Turkije : 22 maart t/m 12 april, 12 okt. t/m 2 nov. 26 dec. t/m 10 jan.

Marokko : 22 maart t/m 12 april

Tunesië : 12 oktober t/m 2 november.

Nadere inlichtingen bij AFS, Marlon
Alvares (programma-coördinator),
Keizersgracht 722, 1017 EW Amsterdam,
tel. 020-269481.

<u>Informatie</u>		- Zal de stadsvernieuwing de politieke agenda nog halen?	34-7
- Nieuwe regeling verhuiskosten bij stadsvernieuwing	30-3	- Het nieuwe gilde	34-7
- Problemen rond de wet op de stads- en dorpsvernieuwing	30-3	- De Kabel voor en door bewoners	34-9
- Verrassend resultaat casco-woningen	30-4	- Werk en studie in Amerika	34-10
- Samenlevingsopbouw in Vlaanderen	30-4	- Het stadsvernieuwingshuis: Moe, er staat een paard in de gang	34-11
- Een kern waar pit in zit	30-5	- Nog meer natuur als buur	34-17
- Plaatselijke en regionale subsidies voor vrijwilligerswerk	30-6	- Veiligheid buitenshuis voor vrouwen	34-32
- Kritiek van vrijwilligerscentrales op wet onbeleunde arbeid	30-6	- Doe-het-zelf-straatmeubilair	34-33
- Van Gils en de welzijnspers	30-7	- Reageren op racisme	34-34
- Vijftig is teveel	30-34	- Bewonersgroepen, verandingskracht of legitimatiekader ?	34-37
- MeMo-les	30-35	- Project Bewonersparticipatie Verkeersveiligheid	36-8
- Service-project voor milieu- en energiegroepen	30-36	- Collectief bouwen en beheer	36-9
- Cursussen rond milieuthema's	30-36	- Bezwaar tegen ontwerp wet onbeleunde arbeid uitkeringsgerechtigden	36-9
- Ruimere studiemogelijkheden voor opbouwwerksters	30-37	- Opbouwwerk-opleidingen in gevaar	36-13
- Cursus Werkprojecten en Bedrijven	30-38	- Huisvesting buitenlanders	36-37
- Bewoners maken zelf bestemmingsplan	32-2	- Doorbraak zelfbeheer op wereldniveau?	38-10
- Eigen werk - administratiekantoor vakvrouw	32-2	- Tentoonstelling en manifestatie Huis in Eigen Hand	38-13
- Uitkeringsgerechtigden en eigen bedrijf	32-2	- M.O. aangehaald in Tweede Kamer	38-17
- WAO-Platform Rotterdam e.o. betreft nieuw pand	32-4	- Werkprojecten voor jongeren komen in gevaar	38-17
- Antwoorden minister op kamervragen leiden tot vragen	32-5	- Cursus Welzijnsjournalistiek	38-18
- Sudergoa niet eens met advies	32-5	- Huurders in Hoorn beheren eigen woning	38-33
- Ex-gedetineerden geven voorlichting	32-6	- Samenwerking welzijnspers	38-36
- Stadsvernieuwing als culturele activiteit	32-7, 34-21	- Speciale uitgave van Trefpunt over maatschappelijk ontwikkelingsbeleid	38-36
- Groot-onderhoud na-oorlogse woningwet-woningen	32-9	- Coöperatief baden en wassen in Amsterdam-Noord	38-37
- Hergebruik van gebouwen: nieuw perspectief	32-9	<u>Werkverbanden</u>	
- Energie-zuinig stadsvernieuwingsproject met lage woonlasten	32-10	- SWV Werk & Welzijn van start	30-8
		- Tweede Kamer steunt WAO-Platforms meer dan WVC	30-9
		- Opbouwwerk en de Digitaalmarkt	30-9
		- Stadsvernieuwing	30-10
		- Werk en Welzijn in de komende jaren	32-33

Het eerste getal verwijst naar het nummer van M.O., het tweede naar het paginacijfer

- Samenwerkingsverband van plaatselijke bouwbuero's	32-34	- Nieuw boek gepresenteerd: "Opbouw van werk"	32-31
- Gemeentelijke verordeningen t.b.v. de particuliere woningverbetering	34-4	- Zelfwerkzaamheid in de woonomgeving	34-15
- Plaatselijke netwerken	34-4	- Amsterdam: Verknipte democratie	34-29
- Werk en Welzijn volop in de belangstelling	34-5	- Los onderzoekt stadsvernieuwingsfonds	36-10
- Studiedag decentralisatie van de stadsvernieuwing	34-6	- Corporaties Leeuwarden kunnen onderhoud niet betalen	36-15
- FNV maakt bezwaar tegen stopzetting financiering	36-5	- Onderzoek naar resultaten van renovatie in Leeuwarden	38-16
- Commentaar op regeringsstandpunt herstructurering landelijke organisaties	36-6	- Min. van WVC onderzoekt "bereik voorzieningen"	38-16
- Subsidietoekenning t.b.v. informatienetwerk	36-7	- Computers in opmars binnen sociaal-cultureel- en opbouwwerk: een inventarisatie in Limburg	38-29
- Automatisering als hulpmiddel bij het uitvoerend opbouwwerk	36-39		
- Druk op Minister de Koning om experiment Werk en Welzijn voort te zetten	38-5	<u>Werk in uitvoering</u>	
- Toepassing Werk en Welzijn in Engeland stuit op bezwaren	38-6	- Ondernemende vrouwen in de Koopmansbeurs bijeen	34-30
- Chocoladefabriek op de computer	38-6	- Vrouwen en buurteconomie wie betaalt de crisis?	36-33
- Samenwerkingsverband Informatienetwerken stelt werkplan vast	38-7	- Opbouwwerk en vochtverlast	36-35
- Studiedag Minderheden/Meerderheid	38-8	- SKIT: Kindertheater in Spoorwijk	38-39
- Studiedag Opbouwwerk en Vochtverlast	38-8	- 't Voorportaal-Noord: Rotterdamse Wijkproject voor leerplichtige Turkse en Marokkaanse meisjes	38-44
- Ontwikkelingsprojecten Opbouwwerk-Werkgelegenheid	38-9	<u>Beleid</u>	
- Raad van Aangeslotenen bijeen	38-9	- Brief aan de vaste kamercommissie welzijn	32-18
		- Nogmaals: deelgemeenteraden	32-24
<u>Column</u>		- Wie monopoliseert participatie in Amsterdam-Noord?	32-25
- Noodkopers: een zwartboek uit de Haagse Schilderswijk	34-3	- Exclusieve samenwerking met sociaal-cultureel werk slechte zaak	34-12
- Landelijk buro racismebestrijding	36-3	- Onderwijsvoorrang: Mythe met wettelijke status	38-38
- De noodzaak van onderzoek voor (bewoners)groepen	38-3		
		<u>Onderzoek en studie</u>	
		<u>Opinie</u>	
- De opbouwwerkformatie anno 1984	30-11	- Onderzoek naar opbouwwerkformatie toont evenwichtig beeld	30-23
- Binnensteden veranderen	30-37	- Landelijke conferentie Opbouwwerk	30-24
- Vandalisme in grootschalige wooncomplexen	32-18	- De HP en het minderhedenbeleid	32-17
- Proefschrift Theo Schuyt over opbouwwerk	32-28		

- Een stadsdeelraad vergroot de invloed van bewoners niet	34-27	- Meerjarenplan Stadsvernieuwing '86-'90	38-15
- Werk en welzijn: een kwestie van politieke wil	36-18	- Financiering van woonverenigingen	38-32
- Grotere beleidsinspanning een must	36-19	<u>Tijdschrift-thema</u>	
- Extra katern in M.O.: La Face cachée de l'Amérique	36-21	- Innovatie, een menselijk vraagstuk	30-29
<u>Publicaties</u>		- Het falen van informatie-systemen	34-25
- Lokale omroep	30-25	- Knelpuntenanalyse Werkgelegenheidsprojecten	38-19
- Werk-praktijkberichten	30-25	<u>Bijeenkomsten</u>	
- Verenig de Belangen	30-26	- Krimp, een simulatiespel	32-20
- Inventarisatie methoden en materialen vrouw- en werkwinkels	30-26	- Cursus Stadsvernieuwing	32-21
- Documentatiemap sociale zekerheid	30-27	- Studiedag Zelfwerkzaamheid	32-22
- Bewonersboek	30-27	- Cursus buurteconomie	32-23
- De dans om de centen en de inspraak	30-28	- Themadag "Brandstofbesparing in de bestaande woningbouw"	32-24
- Ruimte voor ouders	30-28	- Omgaan met vormen van racisme op buurtniveau	34-36
- Energie-bewuste woningbouw	32-11	- Oriëntatiecursus buurteconomie in Amsterdam	34-36
- LOBH-verbouwreeks deel 1: "Verbouw"	32-12	- Ruimte voor vernieuwend wonen	34-37
- Idealisten in zaken	32-12	- Woonlastenverlaging door energiebesparing kan!	36-46
- Themanummer onder-maats over budgetteren	32-13	- Cursussen voor het welzijnswerk	36-47
- Het berekenen van kostgeld	32-13	<u>Wetgeving en Rechtspraak</u>	
- Speelruimte in compacte stad	32-14	- Gemeente moet klachten buurt serieus nemen	36-11
- Nota: "Het zal je maar een zorg zijn"	32-15	- Puntenaftrek bij verkeerslawaaï	38-37
- Witzicht	32-16	<u>Themanummers</u>	
- Werkvormen in Opbouwwerk	32-16	- Automatisering	nummer 29
- Bezigheden buitenshuis	34-18	- Gif in de Wijk	nummer 31
- Gemeente en woonlasten	34-19	- Onderwijsvoorrang	nummer 33
- Beeld van het opbouwwerk anno 1984	34-20	- Wethouder en werkloosheid/werkgelegenheid	nummer 35
- Materiaal voor het werken met meiden	34-20	- Consument en huishouding, - een oriëntatie	nummer 37
- Arbeidsongeschikte vrouwen	36-42	- WAO-AAW-platforms	nummer 39
- Experimenten Volkshuisvesting	36-42		
- Jongerencentra en werkloosheid	36-42		
- Lokale omroep als aktiemiddel	36-43		
- Kleur bekennen in je buurt-huis	36-45		
- LOBH Verbouwreeks nummer 5: Zelfbeheer	38-14		
- Knipselkrant Bouwen & Wonen	38-14		
- Nieuwe Documentatieset Opbouwwerk - Arbeid/Inkomen	38-15		

HSA001000040
40
Tijdschriften MO

is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070-521354.